

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Andraž POTOČNIK

EKOLOŠKO KMETOVANJE V SVETU IN PRI NAS

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Andraž POTOČNIK

EKOLOŠKO KMETOVANJE V SVETU IN PRI NAS

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

ORGANIC AGRICULTURE IN THE WORLD AND IN SLOVENIA

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2010

Diplomska naloga je zaključek Visokošolskega študija agronomije. Opravljena je bila na Katedri za fitomedicino, kmetijsko tehniko, poljedelstvo, travništvo in pašništvo, Oddelka za agronomijo, Biotehniške Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija je odobrila izdelavo diplomske naloge z naslovom: Ekološko kmetovanje v svetu in pri nas, za mentorico je bila imenovana doc. dr. Darja KOCJAN AČKO, za člana komisije za zagovor pa prof. dr. Andrej UDOVČ.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: doc. dr. Darja KOCJAN AČKO
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela.

Spodaj podpisan Andraž Potočnik se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Andraž POTOČNIK

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Vs

DK UDK 631. 147 (497.4) (043.2)

KG ekološko kmetijstvo/svet/EU/Slovenija/zemljišča/pridelki/trg

KK AGRIS F01

AV POTOČNIK, Andraž

SA KOCJAN AČKO, Darja

KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

LI 2010

IN EKOLOŠKO KMETOVANJE V SVETU IN PRI NAS

TD Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)

OP VIII, 41 [1] str., 5 pregl., 29 sl., 22 vir.

IJ sl

JI sl/en

AI Namen diplomske naloge je predstaviti stanje ekološkega kmetijstva v svetu in pri nas. Ekološko kmetijstvo se je začelo uveljavljati, kot alternativa konvencionalnem kmetijstvu v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. V teh letih je bila ustanovljena Mednarodna zveza gibanj za ekološko kmetijstvo (IFOAM). Ta je leta 1982 izdala tudi prve temeljne standarde za ekološko kmetijstvo in predelavo živil. K razvoju ekološkega kmetijstva so prispevale ozaveščenost, kot tudi višje cene ekoživil, ponekod tudi vladne subvencije. Leta 2007 je bilo na svetu 32,2 milijona hektarjev ekoloških zemljišč. V EU se je ekološko kmetijstvo družbeno-politično uveljavilo v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je bil sprejet prvi zakonodajni standard Uredba (EGS) št. 2092/91. Leta 2004 je EU sprejela Akcijski načrt za ekološka živila in kmetijstvo, ki predvideva razvoj ekološkega kmetijstva do leta 2015. Leta 2007 je bilo v EU 7,2 milijona hektarjev ekoloških kmetijskih zemljišč, kar predstavlja 4,4 odstotke vseh kmetijskih zemljišč v EU. V Sloveniji se je ekološko kmetijstvo osnovalo konec dvajsetega stoletja. Pomembnejša prelomnica za slovensko ekološko kmetijstvo je leto 1999, ko je bila ustanovljena Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS). Ta je s svojimi standardi spodbudila razvoj ekološkega kmetijstva na ravni države. Leta 2008 so ekološka zemljišča obsegala dobrih 5 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi, kar znaša 29.836 hektarjev.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 631. 147 (497.4) (043.2)
CX organic farming/ world/EU/Slovenia/rural area/market
CC AGRIS F01
AU POTOČNIK, Andraž
AA KOCJAN AČKO, Darja
PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2010
TI ORGANIC AGRICULTURE IN THE WORLD AND IN SLOVENIA
DT Graduation Thesis (Higher professional studies)
NO VIII, 41 [1]str., 5 tab., 29 fig., 22 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The aim of this thesis is to introduce the situation of organic agriculture worldwide and in Slovenia. Organic agriculture started to develop in the 1970s as an alternative to the conventional agriculture, when the organization for organic movements International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) was established. In 1982 this organization published first Basic Standards for organic agriculture and processing of food. The situation of organic agriculture improved because of people's awareness and higher prices of organic food. In some countries the governmental subsidies also contributed to a more developed organic agriculture. In 2007 there was 32.2 million hectares of ecological land in the world. In the EU organic agriculture socially and politically established its position at the end of the 20th century when the first legislative act was implemented (Regulation (EEC) No. 2092/91). In 2004 the EU published the European Action Plan for Organic Food and Farming that sets out a range of policy measures to support the development of organic agriculture by 2015. In 2007 the EU had 7. 2 million hectares of land farmed organically, representing 4.4 % of total farmland in the EU. In Slovenia the organic agriculture established its position at the end of the 20th century. The turning point for organic agriculture in Slovenia was the establishment of Union for Slovenian Organic Farmers Associations (ZZEKS) in 1999. This association promoted the development of organic agriculture on national level. In 2008 about 5% of all agricultural land was ecologically cultivated, which gives 29836 hectares of land.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija	II
Key words documentation	III
Kazalo preglednic	VI
Kazalo slik	VII
1 UVOD	1
1.1 POVOD	1
1.2 CILJ	1
2 PREGLED LITERATURE	2
2.1 KAJ JE EKOLOŠKO KMETIJSTVO ?	2
2.1.1 Glavne značilnosti ekološkega kmetovanja	3
2.1.2 Cilji ekološkega kmetovanja	3
2.1.3 Načela ekološkega kmetijstva	3
2.2 EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SVETU	5
2.3 RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V EVROPSKI UNIJI	6
2.3.1 Zakonodaja	7
2.4 EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SLOVENIJI	8
2.4.1 Zgodovina in razvoj	8
2.4.3 Kmetija v preusmeritvi	11
2.4.3 Kontrola	12
2.4.4 Okoljska plačila	13
2.4.5 Akcijski načrt	14
3 MATERIALI IN METODE DELA	16
4 REZULTATI Z RAZPRAVO	17
4.1 EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SVETU	17
4.1.1 Geografska porazdelitev	17
4.1.2 Deleži ekoloških zemljišč	19
4.1.3 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč	20
4.1.4 Pridelovalci	20
4.1.5 Globalni trg	21

4.2	OCEANIJA.....	22
4.2.1	Raba ekoloških kmetijskih zemljišč.....	23
4.2.2	Trg.....	23
4.3	SEVERNA AMERIKA.....	23
4.3.1	Raba ekoloških kmetijskih zemljišč.....	24
4.3.2	Trg.....	24
4.4	AZIJA.....	25
4.4.1	Raba ekoloških kmetijskih zemljišč.....	25
4.4.2	Trg.....	26
4.5	AFRIKA.....	26
4.5.1	Raba ekoloških kmetijskih zemljišč.....	27
4.5.2	Trg.....	27
4.6	LATINSKA AMERIKA.....	28
4.6.1	Raba kmetijskih ekoloških zemljišč.....	28
4.6.2	Trg.....	29
4.7	EVROPA IN EVROPSKA UNIJA.....	29
4.7.1	Raba ekoloških kmetijskih zemljišč.....	30
4.7.2	Trg.....	32
4.7.3	Načini prodaje ekoživil.....	33
4.9	EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SLOVENIJI.....	34
4.9.1	Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji.....	34
4.9.2	Trg.....	35
4.9.3	Rezultati kontrole in certifikacije ekološkega kmetijstva leta 2008.....	36
4.9.4	Neskladnosti oziroma kršitve na ekoloških kmetijskih gospodarstvih.....	37
5	SKLEPI.....	38
6	POVZETEK.....	39
7	VIRI.....	40
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Pregl. 1: Postopek preusmeritve (Pravila ..., 2009)	11
Pregl. 2: Število ekoloških kmetij in ekoloških zemljišč v kontroli ekološkega kmetovanja (Statistični ..., 2009)	33
Pregl. 3: Struktura in obseg obdelovalnih zemljišč (ha), vključenih v kontrolo (Statistični ..., 2009)	33
Pregl. 4: Število izdanih certifikatov v letu 2008 (Ozimič, 2009)	34
Pregl. 5: Neskladnosti in kršitve (Ozimič, 2009)	35

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Rast ekoloških zemljišč 1999-2007 (Global ..., 2009)	17
Slika 2: Geografska razdelitev ekološki zemljišč v svetu 2007 (Global ..., 2009)	18
Slika 3: Države z največjim obsegom ekoloških zemljišč 2007 (Global ..., 2009)	18
Slika 4: Delež ekoloških zemljišč po državah 2007 (Global ..., 2009)	19
Slika 5: Države z največjim deležem ekoloških zemljišč 2007 (Global ..., 2009)	20
Slika 6: Raba ekoloških zemljišč po svetu 2007 (Global ..., 2009)	20
Slika 7: Geografska razdelitev ekoloških pridelovalcev leta 2007(Global ..., 2009)	21
Slika 8: Delež trga ekološke proizvodnje po celinah 2007 (Global ..., 2009)	22
Slika 9: Rast svetovnega trga za ekološko hrano in pijačo v obdobju 1999-2007 (Global ..., 2009)	22
Slika 10: Države z največjim obsegom ekoloških kmetijskih zemljišč v Oceaniji leta 2007 (Global ..., 2009)	23
Slika 11: Raba ekoloških zemljišč v Oceaniji leta 2007 (Global ..., 2009)	23
Slika 12: Države z največjim obsegom ekoloških kmetijskih zemljišč v Severni Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)	24
Slika 13: Raba ekoloških zemljišč v Severni Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)	24
Slika 14: Države z največjim obsegom ekoloških kmetijskih zemljišč v Aziji leta 2007 (Global ..., 2009)	26
Slika 15: Raba ekoloških zemljišč v Aziji leta 2007 (Global ..., 2009)	26
Slika 16: Države z največjim obsegom ekoloških kmetijskih zemljišč v Afriki leta 2007 (Global ..., 2009)	27
Slika 17: Raba ekoloških zemljišč v Afriki v letu 2007 (Global ..., 2009)	28

Slika 18:	Države z največ hektarjev ekoloških kmetijskih zemljišč v Latinski Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)	29
Slika 19:	Raba ekoloških zemljišč v Latinski Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)	29
Slika 20:	Države z največ hektarjev ekoloških kmetijskih zemljišč v Evropi leta 2007 (Global ..., 2009)	30
Slika 21:	Rast in razvoj ekološkega kmetijstva v EU v obdobju 1985-2007 (Global ..., 2009)	31
Slika 22:	Države z največjo rastjo ekoloških zemljišč v Evropi leta 2008 (Global ...,2009)	31
Slika 23:	Raba ekoloških zemljišč v Evropi leta 2007 (Global ..., 2009)	32
Slika 24:	Raba ekoloških obdelovalnih zemljišč v Evropi 27 leta 2007 (Global ..., 2009)	32
Slika 25:	Države, ki so pridelale največ ekoloških žit leta 2007 (Global ..., 2009)	33
Slika 26:	Sestava prometa z ekološkimi živili v EU 2007 po državah v milijardah evrov. Skupaj znaša 16 milijard evrov (Organic ..., 2009)	33
Slika 27:	Načini prodaje ekoživil v Evropski uniji leta 2007 (Organic ..., 2009)	34
Slika 28:	Države v EU z največjo porabo ekoloških živil na prebivalca 2007 (Organic ..., 2009)	35
Slika 29:	Število kmetij v kontroli v obdobju 1998-2008 (Ozimič ..., 2008)	37

1 UVOD

1.1 POVOD

Ekološko kmetijstvo izhaja iz razumevanja naravnih procesov in kroženja snovi v naravi. S tem se vrača k izhodiščem kmetovanja, kjer so naši predniki upoštevali naravne zakonitosti, da so pridelali čim več. Sodobno ekološko kmetovanje združuje stoletne izkušnje z novimi izsledki in uporabo novih tehnologij. Ekološko kmetovanje lahko poteka tudi na velikih zemljiščih z uporabo sodobnih strojev, ki so prilagojeni postopkom ekološkega kmetovanja.

V javnosti in v stroki je vse bolj prisotno mnenje, da intenzivno kmetijstvo podira ravnovesje v naravi (porušeni habitati, onesnaženje vode in zemlje s pesticidi, erozija), na drugi strani pa je povpraševanje po »poceni« konvencionalni hrani iz leta v leto večje.

1.2 CILJ

Na osnovi tega smo se odločili, da bomo raziskali, koliko je ekološko kmetijstvo razširjeno v svetu in pri nas ter kako razvit trg ima. Zanimalo nas je, kateri so glavni vzroki za preusmeritev kmetov v ekološko kmetijstvo in ali s strani države dobijo višje podpore, kot konvencionalni kmetje.

Cilj diplomske naloge je analizirati razvoj ekološkega kmetovanja v svetu in v Sloveniji.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 KAJ JE EKOLOŠKO KMETIJSTVO ?

Ekološko kmetijstvo obsega vse kmetijske sisteme, ki zagovarjajo okoljsko, socialno in ekonomsko ustrezno pridelovanje hrane in vlaken (Statistični ..., 2008). Je eden izmed odgovorov na rešitev ekoloških problemov v sveta. Ekološko kmetijstvo je tudi sistem, ki si prizadeva, da uporabnike preskrbuje s svežimi, okusnimi in pristinimi živili, ob tem pa spoštuje sistem naravnih življenjskih ciklov (Bavec in sod., 2001).

Ekološko kmetovanje je v zadnjih nekaj letih pritegnilo veliko pozornost kmetovalcev, stroke in potrošnikov. Razlog je v tem, da ta sistem kmetovanja prinaša številne koristi na področjih, kot so varovanje okolja, ohranjanje neobnovljivih energetske virov, izboljšanje kakovosti hrane, zmanjšanje presežkov poceni hrane in pokrivanje trga.

Gre za sistem, ki temelji na dinamični interakciji med tlemi, rastlinami, živalmi, človekom, ekosistemom in okoljem ter je usmerjen v še višjo aktivacijo naravnega krogotoka (Bavec in sod., 2001).

Kot sodoben način gospodarjenja, ki gradi na tisočletnih izkušnjah prejšnjih generacij, izhaja iz spoznanja, da je dolgoročno lahko uspešen in dobrodejen le tak način kmetovanja, ki temelji na partnerstvu z naravo in ne na nasilju in iskanju premoči nad njo (Slabe, 2000a).

Ekološko kmetovanje upošteva dejstvo, da v naravi vse življenje poteka v skupnosti živalskih in rastlinskih vrst. Kmetija, ki gospodari ekološko, postane del te skupnosti. Ta skupnost lahko deluje zadovoljivo samo tedaj, ko se vsi člani skupnosti med seboj povezujejo in si ne konkurirajo (Repič, 2006b).

Ekološki način kmetovanja prispeva k boljši kakovosti okolja in k manjšim obremenitvam narave, pri tem pa to ni le »stranski vpliv«. Ekološko kmetijstvo za svojo uspešnost potrebuje čim bolj življenjsko sposoben in stabilen ekosistem (Slabe, 2000b).

Ekološko kmetijstvo je definirano kot smer kmetovanja, katerega smisel je oblikovati enoten, naravovarstveni in ekonomsko trajnostni pridelovalni sistem, ki poskuša maksimirati lastne energetske obnovljive vire na kmetiji in smiselno ravnati z gospodarjenjem ekoloških in bioloških procesov ter medsebojnih vplivov, ki bi tako zavarovali pridelke pred škodljivci in povzročitelji bolezni. Izraz »trajnost« je uporabljen v širšem smislu, saj obsega ohranitev neobnovljivih naravnih virov (zemlja, energija, rudnine) in naravno ter socialno trajnost (Stolze in Lampkin, 2006).

V Evropi so izraze ekološko, biološko in organsko pravno priznali za sinonime.

Razširjenih je več smeri ekološkega kmetovanja, ki se razlikujejo v metodoloških in filozofskih posebnostih. Najbolj so razširjene ekološko (organsko, biološko) pridelovaje, biološko-dinamično pridelovanje in permakultura.

2.1.1 Glavne značilnosti ekološkega kmetovanja

Ekološko kmetijstvo temelji na ravnotežju sistema: tla-rastline-živali-človek in na sklenjenem krogotoku hranil v njem. Podlage ekološkega kmetijstva v rastlinski pridelavi so kolobar, ohranjanje oziroma povečanje rodovitnosti tal, prepovedana pa je uporaba lahkotopnih rudninskih gnojil in sintetičnih pripravkov za varstvo rastlin. Ekološka pridelava temelji na organskih gnojilih, varstvu rastlin s preprečevanju pojava bolezni, škodljivcev in plevela s kolobarjem, primerni obdelavi tal, na izboru odpornejših sort, na uporabi biotehničnih sredstev in uporabi le posebej dovoljenih pripravkov za varstvo rastlin.

Podlaga ekološkega kmetijstva pri reji živali je stalež živine, prilagojen lastni pridelavi krme, ki ne sme presegati dovoljene obremenitve, nujen je izpust, določeni pa so tudi minimalni standardi hlevov (Bavec in sod., 2009).

2.1.2 Cilji ekološkega kmetovanja

Temeljni cilji ekološkega kmetijstva so (Slabe, 2000a):

- pridelovati živila visoke prehranske vrednosti v zadostnih količinah;
- na ustvarjalen, za življenje spodbujajoč način sodelovati z naravnimi sistemi in cikli;
- spodbujati in pospeševati biološke cikle znotraj kmetijskega sistema, vključno z mikroorganizmi, talno floro in favno, rastlinami in živalmi;
- ohranjati in povečati dolgoročno rodovitnost;
- v čim večji možni meri uporabljati obnovljive vire v lokalno organiziranih kmetijskih sistemih;
- v čim večji možni meri delati z materiali in snovmi, ki jih je mogoče ponovno uporabljati ali reciklirati na kmetiji ali kje drugje;
- vsem živalim nuditi razmere, ki jim omogočajo čim bolj naravno okolje;
- kolikor je mogoče zmanjšati vse oblike onesnaževanja, ki jih lahko povzroči kmetijstvo;
- ohraniti gensko/biotsko raznovrstnost kmetijskega sistema in njegove okolice, vključno z varovanjem naravnih rastlinskih in živalskih habitatov;
- vsakomur, ki je vključen v ekološko pridelavo in predelavo, omogočiti kakovost življenja in kritje njegovih osebnih potreb, vključno z varnim okoljem;
- upoštevati širši socialni in okoljski vpliv kmetijskega sistema.

2.1.3 Načela ekološkega kmetijstva

Ekološko kmetovanje temelji na načelu zdravja, načelu ekologije, načelu pravičnosti in načelu varstva (The principles ..., 2009).

Ta načela predstavljajo osnovo za rast in razvoj ekološkega kmetovanja. Sočasno so merila prispevek, ki ga ekološko kmetovanje lahko ponudi svetu in kažejo na vizijo za izboljšanje vsega kmetijstva v globalnem merilu.

Kmetijstvo je ena od človekovih osnovnih dejavnosti, v katerem so se skozi zgodovino razvile razne kulture in vrednote. Načela obsegajo kmetijstvo v najširšem pomenu, in sicer

vse od načinov, kako ljudje skrbijo za tla, vodo, rastline in živali pa do razvoja proizvodnje, priprave ter distribucije hrane in drugih surovin. Definirajo načine, kako ljudje ravnajo s pokrajino in jo skušajo spremeniti, tako da bi naslednjim generacijam zapustili čimbolj čisto okolje. Načela ekološkega kmetijstva služijo za spodbujanje razvoja ekološkega gibanja v polni raznolikosti in skušajo v celoti kot etična načela spodbuditi razne ukrepe (The principles ..., 2009).

Načelo zdravja

Ekološko kmetijstvo bi moralo ohraniti in izboljšati zdravje tal, rastlin, živali, ljudi in planeta.

To načelo poudarja dejstvo, da zdravja posameznikov in skupnosti ni mogoče ločiti od zdravja ekosistemov (zdravih tal, gojenja zdravih pridelkov), ki so pogoj za zdravje živali in ljudi. Zdravje je celost in integriteta živih sistemov. To ni samo odsotnost bolezni, ampak tudi ohranjanje telesne, duševne, socialne in ekološke blaginje. Imuniteta, odpornost in regeneracija so ključne pogoji za zdravje. Vloga ekološkega kmetijstva v je ohranjanje in krepitev zdravih ekosistemov in organizmov, kar vključuje vse od najmanjših organizmov v tleh do živali in ljudi. Ekološko kmetijstvo je zlasti namenjeno proizvodnji visoko kakovostne, hranilne hrane, ki prispeva k preventivnemu zdravstvenemu varstvu in blaginji. Zaradi tega se je treba izogniti uporabi gnojil, pesticidov, živilskih drog in aditivov v živilih, ki imajo na zdravje lahko škodljive vplive (The principles ..., 2009).

Načelo ekologije

Ekološko kmetijstvo bi moralo temeljiti na živih ekoloških sistemih in krogih, z njimi delovati v simbiozi, jih posnemati in pomagati pri njihovem vzdrževanju. To načelo ekološkega kmetijstva navaja, da bi morala proizvodnja temeljiti na ekoloških procesih in recikliranju. V primeru pridelkov je to denimo zdrava zemlja, za živali je njihov ekosistem kmetija, za ribe in vodne mikroorganizme pa zdravo rečno, jezersko in morsko okolje.

Ekološko kmetovanje naj bi se prilagajalo krogom in ekološkemu ravnovesju v naravi. Ekološko upravljanje je treba prilagoditi lokalnim razmeram ekologije, kulture in obsegu proizvodnje. Odpadke bi morali zmanjšati z večkratno uporabo, recikliranjem in učinkovitim ravnanjem z materiali in energijo ter na ta način ohraniti in izboljšati kakovost okolja. Ekološko kmetijstvo bi moralo ekološko ravnovesje doseči s sistemskim kmetovanjem, oblikovanjem in ohranjanjem habitatov in s kmetijsko biotsko raznovrstnostjo. Vsi tisti, ki proizvajajo, obdelujejo, trgujejo ali uživajo ekološke proizvode, bi morali varovati skupno okolje (The principles ..., 2009).

Načelo pravičnosti

Ekološko kmetijstvo mora zagotavljati pravično in spoštljivo ravnanje s skupnim okoljem.

Načelo pravičnosti vključuje pošteno in spoštljivo upravljanje s skupnim okoljem ter pravične odnose tako med ljudmi kot tudi do ostalega živega sveta. To načelo poudarja, da morajo tisti, ki so vključeni v ekološko kmetijstvo, ravnati tako, da zagotavljajo pravičnost na vseh ravneh in za vse deležnike. Ekološko kmetijstvo bi moralo vsem vpletenim

omogočiti boljšo kakovost življenja, prispevati k povečanju kakovosti hrane in zmanjšanju revščine. Cilj je proizvesti zadostno količino kakovostne hrane in drugih izdelkov. To načelo zahteva, da je treba živalim zagotoviti razmere in možnosti za življenje, ki so v skladu z njihovo fiziologijo in prirojenim vedenjem. Z naravnimi in okoljskimi viri je treba ravnati na način, ki je ekološko in družbeno pravičen do okolja in do naslednjih rodov (The principles ..., 2009).

Načelo varstva

Ekološko kmetijstvo na previden in odgovoren način pomaga varovati zdravje in blaginjo sedanjih in prihodnjih generacij ter okolja.

Ekološko kmetijstvo je življenjski in dinamični sistem, ki se odziva na notranje in zunanje povpraševanje in pogoje. Povečanje učinkovitosti in produktivnosti ekološkega kmetijstva ne sme ogroziti splošnega zdravja in počutja vseh vpletenih (od ekosistemov do ljudi), zato je treba nove tehnologije preverjati in testirati z obstoječimi metodami.

To načelo določa, da sta previdnost in odgovornost ključni zadevi v upravljanju, razvoju in izbiri tehnologije v ekološkem kmetijstvu. Znanost mora zagotoviti, da je ekološka pridelava zdrava, varna in ekološko neškodljiva. Vendar pa znanstveno spoznanje ni dovolj. Praktične izkušnje, nakopičene modrosti, tradicionalna in avtohtona znanja nudijo veljavne rešitve, ki so lahko čez čas neustrezne. Ekološko kmetijstvo bi moralo preprečevati tveganja z uporabo ustreznih tehnologij in se izogibati nepredvidljivim tveganjem, kot je na primer genski inženiring. Odločitve morajo odražati vrednote in potrebe vseh, ki bi lahko bili prizadeti in zato temeljiti na preglednih postopkih (The principles ..., 2009).

2.2 EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SVETU

Ekološko gibanje se je začelo pojavljati v zgodnjih tridesetih ter štiridesetih prejšnjega stoletja predvsem zaradi vse večje uporabe mineralnih gnojil. Mineralna gnojila so razvili v 19. stoletju, sprva kot superfosfatna gnojila nato kot derivate amoniaka. Gnojila so začeli proizvajati serijsko po prvi svetovni vojni s pomočjo Haber-Boschovega postopka, ki so ga razvili prav med vojno. Ta gnojila so bila poceni, učinkovita in enostavna za transport ter uporabo. Do podobnega napredka je prišlo pri pesticidih v štiridesetih letih prejšnjega stoletja, ki so ga označili za dobo pesticidov (Yussef in Willer, 2003).

Sir Albert Howard velja za očeta ekološkega kmetovanja. Njegovo delo so nadaljevali J. I. Rodal v ZDA, Eve Balfour v Veliki Britaniji in številni drugi po vsem svetu. Ekološko kmetovanje je sprva predstavljalo le majhen delež kmetijstva. Ko se je skrb za okolje med ljudmi povečala, se je zanimanje za ekološko gibanje znatno povečalo. Višje cene in v nekaterih primerih vladne subvencije so spodbudile številne kmetije v preusmeritev. V državah v razvoju številni kmetje kmetujejo po tradicionalnih metodah, ki so primerljive z ekološkim kmetovanjem, vendar niso certificirane (Rathke in sod., 2002).

Ekološko kmetijstvo je sprva predstavljalo majhen delež celotnega kmetijstva, vendar je leta v nekaterih državah, predvsem v Evropi, hitro naraščal.

V Indiji so dober sistem ekološkega kmetovanja razvili veliko prej kot v zahodnem svetu. Starodavna indijska besedila opisujejo metode ekološkega kmetovanja, ki se še danes izvajajo v številnih indijskih vaseh. Sanjeevan sistem je primer takšne metode ekološkega kmetovanja (Global ..., 2009).

Standardi ekološkega kmetijstva urejajo metode pridelave in v nekaterih primerih končno proizvodnjo. Standardi so pa lahko prostovoljni ali pa uzakonjeni. Ekološki kmetje so se lahko že leta 1970 prostovoljno vključevali v zasebna združenja. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so vlade začele načrtovati smernice za ekološko pridelavo in predelavo. V devetdesetih letih pa je bil v EU sprejet prvi zakonodajni standard, razvit za Evropsko unijo, ki je določal standarde za 12 držav in Veliko Britanijo. Evropski uniji je sledila Japonska, ki je leta 2001 uvedla svoj program. V letu 2002 so tudi ZDA ustanovile Nacionalni ekološki program. IFOAM je leta 2005 napisal načela za ekološko kmetijstvo, ki naj bi predstavljala mednarodne smernice za certificiranje. Leta 2007 je že več kot 60 držav sprejelo predpise o ekološkem kmetovanju (Stanhill, 1990).

2.3 RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V EVROPSKI UNIJI

Ekološko kmetijstvo se je kot poseben sistem v Evropi začelo razvijati v 20. letih prejšnjega stoletja z začetkom biološko-dinamičnega kmetijstva. Dokončno se je oblikovalo v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je zaradi naraščajočega povpraševanja po ekoživilih razvila potreba po standardizaciji in nadzoru, najprej na zasebni ravni v okviru združenj za ekološko kmetovanje. Gibanje je preraslo v svetovno z ustanovitvijo Mednarodne zveze gibanj za ekološko kmetijstvo (IFOAM) leta 1972. IFOAM je leta 1982 izdal prve temeljne standarde za ekološko kmetijstvo in predelavo živil, ki so postali mednarodno priznan okvir in skupna osnova za certifikacijo ekoživil (Global ..., 2009).

Standardi za ekološko kmetijstvo in predelavo se nenehno razvijajo in posodablajo v skladu z napredkom področja, znanja in potreb. Ko se je, na primer pojavila problematika gensko spremenjenih organizmov (GSO) v kmetijstvu, je ustrezen odziv dobila tudi v dopoljenih standardih.

V Evropski uniji so ekološko kmetijstvo in živila opredelili v okviru Uredbe Sveta (EGS) 2092/91. Ta je bila utemeljena v IFOAM-ovih Temeljnih standardih, vendar pa je prva definicija izraza "ekološki" v povezavi s kmetijstvom in živilom omogočala pravno – sodno izterljivo - varstvo izraza.

Obseg ekološkega kmetijstva in prometa z ekoživilom povsod v svetu, še predvsem pa v Evropi, nenehno narašča. Evropska unija mu posveča tudi vedno večjo politično pozornost. Maja 2001 je bila na konferenci v Kopenhagenu sprejeta Kopenhaška deklaracija, ki so jo podpisali ministri vlad po vsej Evropi. V njej je zapisano:

- ekološko kmetijstvo je izjemno pomembno orodje, ki vsebuje možnost za sodelovanje pri istočasnem reševanju vrste problemov, povezanih s pridelavo hrane, okoljem, varstvom živali in razvojem podeželja;

- zaradi povpraševanja potrošnikov po certificiranih ekoživilih postajajo ekološka živila in kmetijstvo izjemno velika priložnost za evropske pridelovalce;
- ekološka živila in kmetijstvo v Evropi je treba pospešeno razvijati.

Kopenhaška deklaracija je neposredno spodbudila pripravo Akcijskega načrta za ekološka živila in kmetijstvo na ravni Evropske unije, ki ga je potrdil svet ministrov EU oktobra 2004 (Stolze in Lampkin, 2006).

Ekološko kmetijstvo je izrecno omenjeno tudi v Strateških smernicah za razvoj podeželja (Programsko obdobje 2007–2013) z dne 05. 07. 2005. Utrjevanje prispevka ekološkega kmetovanja je uvrščeno med ključne ukrepe za izboljšanje okolja in podeželja. Smernica pri prenosu prednostnih nalog v programe pa omenja upoštevanje Akcijskega načrta (EU) za ekološko kmetovanje pri oblikovanju nacionalnih strategij držav članic (Vision ..., 2008).

2.3.1 Veljavna zakonodaja

1. januarja 2009 so začeli veljati novi zakoni EU o pridelavi, nadzoru in označevanju ekoloških izdelkov, nekateri novi predpisi o označevanju pa bodo stopili v veljavo 1. julija 2010.

Junija 2007 se je Evropski svet kmetijskih ministrov dogovoril za novo Uredbo sveta o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov. Ta nova Uredba Sveta (ES) 834/2007 vsebuje jasno opredeljene cilje, načela in splošna pravila za ekološko pridelavo. Izvedbeni uredbi na tem področju pa sta uredbi komisije (ES) 889/2008 in 1235/2008 (Bavec in sod., 2009).

Cilj tega novega zakonodajnega okvira je določiti novo smer za nadaljnji razvoj ekološkega kmetijstva. Cilj so sistemi trajnostnega obdelovanja in različni visokokakovostni izdelki. V tem procesu je treba v prihodnje še bolj poudariti varstvo okolja, biotsko raznovrstnost in visoke standarde za varstvo pri reji živali.

Ekološka pridelava mora spoštovati naravne sisteme in cikle. Trajnostno pridelavo je treba, če je le mogoče, doseči s pomočjo bioloških procesov in mehanskih postopkov v pridelavi, ki je povezana z zemljo, in brez uporabe gensko spremenjenih organizmov (Pravilnik ..., 2006).

V ekološkem kmetijstvu imajo prednost čim bolj zaprti cikli z notranjimi viri pred odprtimi cikli z nakupom iz zunanjih virov. V idealnih razmerah bi bili zunanji viri omejeni na ekološke vire z drugih ekoloških kmetij, naravne ali naravno pridobljene surovine in počasi topna mineralna gnojila. V izjemnih primerih se vendarle lahko dovolijo kemični sintetični viri, če na voljo ni ustreznih drugih možnosti (Repič, 2006a).

Ker se Evropska unija razteza od daljnega severa pa vse do južne in vzhodne Evropo, se lahko podnebne, kulturne ali strukturne razlike nadomestijo s predvidenimi pravili o prožnosti.

Hrana se lahko označi kot „ekološka“, če je vsaj 95 % kmetijskih sestavin ekoloških. Ekološke sestavine v neekološki hrani se lahko navedejo kot ekološke na seznamu sestavin

le, če je bila ta hrana pridelana v skladu z ekološko zakonodajo. Zaradi zagotovitve boljše preglednosti mora biti navedena šifra nadzornega organa.

Uporaba gensko spremenjenih organizmov (GSO) in izdelkov, izdelanih iz GSO, je v ekološki pridelavi še vedno prepovedana. Proizvodi, ki vsebujejo GSO, se ne smejo označiti kot ekološki, razen če so sestavine, ki vsebujejo GSO, vstopile v izdelke nenamerno in je delež GSO v sestavi manjši od 0,9 %.

V skladu z novo zakonodajo morajo proizvajalci pakiranih ekološke živil od 1. julija 2010 uporabljati ekološki znak EU. Uporaba znaka na ekoloških živilih iz tretjih držav ni obvezna. Od 1. julija 2010 bo uporabo ekološkega znaka EU obvezno spremljala navedba kraja pridelave kmetijskih sestavin.

Trženje ekoloških proizvodov iz tretjih držav je na skupnem trgu dovoljeno samo, kadar so ti pridelani in nadzorovani v enakih ali enakovrednih razmerah kot v EU. S to novo zakonodajo je razširjen režim uvoza. Prej se je lahko uvažalo samo ekološke izdelke iz tretjih držav, ki jih je priznavala EU, ali blago, ki je bilo pridelano pod nadzorom držav članic in je dobilo uvozno dovoljenje. Postopek za uvozna dovoljenja bo v prihodnje nadomestil nov uvozni režim. Evropska komisija in države članice bodo potem neposredno pooblaščale in spremljale nadzorne organe, ki delajo v tretjih državah. Ta novi postopek omogoča Komisiji EU, da nadzira in bolje spremlja uvoz ekoloških proizvodov in nadzoruje ekološka jamstva. Nova zakonodaja je podlaga za sprejetje pravil EU o ekološkem ribogojstvu in algah.

2.4 EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SLOVENIJI

2.4.1 Zgodovina in razvoj

Ekološko kmetovanje v Sloveniji se izvaja od devetdesetih let prejšnjega stoletja. Leta 1999 je bila ustanovljena Zveza združenja ekoloških kmetov (ZZEKS). Kmetije, ki so vpisani v register ekoloških kmetij, imajo certifikat, ki zagotavlja pristnost in neoporečnost pridelkov (Pravila ..., 2006).

Kronologijo razvoja povzemam po naslednjih virih (Slabe, 2000a; Analiza ..., 2009; Podatki ..., 2007; Zakonodaja ..., 2009):

Leta 1988

- Ustanovitev 'Vrtičkarske univerze' - Društvo Mikrokozmos.

Leta 1991

- Ustanovitev biodinamičnega društva AJDA.
- Prvi poskusi ekološke pridelave, s posameznimi predavanji gostujočih profesorjev iz tujine.

Leta 1996

- Prva organizirana predavanja in tečaji za kmetijske svetovalce v okviru Kmetijske svetovalne službe.

Leta 1997

- Ustanovitev Združenja ekoloških kmetov Slovenije (ZEKS).
- Objavljena "Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji" (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano).

Leta 1998

- Izvedene prve kontrole kontrolorjev iz ABG (Austria Bio Garantie).
- Izvedba prvih kontrol na ekoloških kmetijah (projekt ZEKS in ITR).

Leta 1999

- Ustanovitev Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS).
- Otvoritev ekološke tržnice v Ljubljani.

Leta 2000

- Registracija znamke BIODAR (prve slovenska znamke za ekoživila, ki jo je razvila ZZEKS).
- Otvoritev ekološke tržnice v Mariboru.
- Biosimpozij Alpe - Jadran v Mariboru.
- Zakon o kmetijstvu (Ur. l. RS, št. 54/00)
- Vzpostavitev prvih kontaktov s pridelovalci ekološko pridelanega sadja in zelenjave v Mercatorju.

Leta 2001

- Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Uradni list RS, at. 31/01).
- Pravilnik o tehničnih in organizacijskih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati organizacije za kontrolo ekoloških kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 56/01).
- Imenovanje organizacije za kontrolo (U. l. RS, št. 82/01).

Leta 2003

- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 52/03).
- Pravilnik o določitvi območij v Republiki Sloveniji, ki so primerna za ekološko čebelarjenje z izdelano karto neprimernih območij za ekološko čebelarjenje v Republiki Sloveniji (Ur. l. RS, št. 52/03).

- Podpis Listine o sodelovanju v okviru pobude "Ekoregija ALPE JADRAN". V to regijo, je poleg Slovenije vključena še Avstrija (avstrijska Koroška, avstrijska Štajerska) in Italija (Furlanija, Julijska krajina). Listina navedene države zavezuje k pospeševanju in povezovanju ekološkega kmetijstva na medregijski ravni. Skladno z usmeritvami ekološkega kmetovanja se omenjena pobuda zavzema tudi za vzpostavitev med-državne regije brez gensko spremenjenih organizmov.

Leta 2004

- Odločba o imenovanju delovne skupine za pripravo slovenskega akcijskega načrta.
- Sklep vlade RS o problematiki soobstoja GSO (11. 3. 2004). Sprejetje Evropskega akcijskega načrta za ekološko kmetijstvo in prehrano (10. 6. 2004).
- Izvedba ekosimpozija Alpe Jadran v Ljubljani naslovom: "Ekološko kmetijstvo in gensko spremenjeni organizmi" v Hotelu Mons (Organizator: ZZEKS).
- Aktivne ekološke tržnice v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Novem mestu
- Imenovanje dveh organizacij za kontrolo (Ur. l. RS, št. 138/04).

Leta 2005

- Sodelovanje v stalnem odboru za ekološko kmetijstvo pri Evropski komisiji - spremembe predpisov EU.
- Posvet "Strategija razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji", Državni zbor RS, 19. maj - zaključek projekta Prispevek slovenskih nevladnih organizacij k akcijskemu načrtu.
- Priprava sprememb slovenskega pravilnika o ekološkem kmetijstvu.

Leta 2006

- Sprejet nov Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 128/06).
- Imenovanje treh organizacij za kontrolo.
- Aktivno sodelovanje v delovni skupini za ekološko kmetijstvo pri pripravi nove uredbe za ekološko kmetijstvo, ki je z letom 2009 zamenjala trenutno Uredbo Sveta (EGS) št. 2092/91.

Leta 2007

- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 21/07-popr., 37/07).

Leta 2009

- Veljavnost nove EU zakonodaje in enotne uredbe (Analiza ..., 2009).

2.4.2 Certificiranje

Certificiranje je strokovni postopek, s katerim certifikacijski organ poda pisno zagotovilo (certifikat), da je pridelovalni oziroma predelovalni postopek metodično ocenjen na način,

ki zagotavlja zaupanje v certificirane kmetijske pridelke in živila ter potrjuje skladnost kmetijskih pridelkov in živil s predpisi in standardi, po katerih so ti certificirani (Pravila ..., 2009).

Pristojni organi za certificiranje so Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru (IKC UM), Inštitut za kontrolo in certificiranje (KON-CERT) in Bureau Veritas.

Certifikat je uradni dokument, ki ga izda kontrolna organizacija, s katerim potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil, z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo.

Certifikat je rezultat kontrole in pregleda kontrolnih poročil. Pri prodaji pridelkov in živil z oznako "ekološki", mora biti certifikat na vpogled pri prodajalcu. Certifikat potrjuje ekološko kakovost kmetijskih pridelkov in živil in ga na podlagi kontrol izda kontrolna organizacija (Analiza..., 2009).

2.4.3 Kmetija v preusmeritvi

Kmetija je v preusmeritvi iz konvencionalne v ekološko, ko:

- se prijavi v kontrolo in certifikacijo ekološkega kmetovanja,
- podpiše pogodbo o kontroli in certifikaciji,
- opravi uvodni tečaj o ekološkem kmetovanju (priporočljiv),
- se včlani v združenje za ekološko kmetovanje (zaželeno).

Obdobje preusmeritve traja najmanj dve leti, za trajne nasade tri leta. Obdobje preusmeritve se lahko v določenih primerih tudi podaljša, vendar ne več kot na pet let (postopna preusmeritev). Preusmeritveno obdobje za površine je lahko tudi krajše, vendar le za polovico od določenega (12 oziroma 18 mesecev) in pod pogojem, da skrajšanje preusmeritve odobri pristojni organ na osnovi utemeljene prošnje pridelovalca.

Če je bilo po podpisu pogodbe o kontroli in certifikaciji uporabljeno katero koli nedovoljeno sredstvo, se preusmeritev šteje od datuma zadnje uporabe nedovoljenega sredstva. Določitev statusa pridelka je odvisna od tega, v katerem obdobju rastne dobe se pridelovalec vključi v sistem kontrole (Pravilnik ..., 2006).

Pri preusmeritvi se uporabljajo naslednje oznake:

P1 kmetija je v 1. letu preusmeritve v ekološko kmetijstvo (pridelki so konvencionalni)

P2 kmetija je v 2. letu preusmeritve v ekološko kmetijstvo (pridelki se prodajajo kot "pridelki iz preusmeritve")

P3 kmetija je v 3. letu preusmeritve v ekološko kmetijstvo (pridelki se prodajajo kot "pridelki iz preusmeritve")

E ekološka kmetija (pridelke označujemo kot "ekološke").

Postopek preusmeritve se začne s prijavo stranke in vključuje izvedbo terenske kontrole, oceno skladnosti ugotovljenega stanja s predpisi, odločitev o certifikatu in nadzorne aktivnosti po izdaji certifikata.

Preglednica 1: Postopek preusmeritve (Pravila..., 2006)

POSTOPEK	KORAKI	STRANKA	SKUPAJ	IKC
Prvi stik	1	Zanimanje za prijavo		
	2		Izmenjava informacij	
	3			Posredovanje prijavnih dokumentacije
Prijava	4	Prijava v kontrolo		
	5			Pregled prijavnih dokumentacije in začetek ali zavrnitev postopka
	6		Pogodba	
	7			Priprava dokumentarne mape stranke in vpis v evidenco
	8			Posredovanje standardnega paketa stranki
Kontrola	9			Posredovanje dokumentacije kontrolorju
	10		Redna terenska kontrola in izdelava kontrolnih poročil	
	11			Pregled kontrolnih poročil
Certificiranje	12			Odločitev o certifikatu
				Obvestilo o odločitvi
Nadzor	13			Ponovne kontrole

2.4.3 Kontrola

Kontrola je preverjanje dejanskega stanja na kmetijskem gospodarstvu (pregled zemljišč, hlevov, skladišč, zapisov) in ugotavljanje skladnosti s predpisi za ekološko kmetovanje (kontrolno poročilo, določitev potrebnih ukrepov) (Ozimič, 2008).

Terenski kontrolni pregledi se upravljajo v času rastne sezone, nekaj pa tudi izven nje, v skladu z veljavnimi predpisi. Poleg rednih terenskih kontrolnih pregledov se izvajajo tudi dodatni terenski kontrolni pregledi (razširitve certifikata, kontrola odprave neskladnosti, zimske kontrole, kontrola trženja).

Izvajanja kontrole ekološke pridelave zagotavlja predvsem varstvo potrošnika (kupca), saj se z javnim certifikatom zagotovi razlikovanje med ekološko pridelanimi in »lažnimi«

ekološkimi pridelki. Pomemben razlog za izvajanje kontrol ekološkega kmetijstva je tudi zagotavljanje varstva okolja in naravnih bogastev ter omogočanje oskrbe prebivalstva z

zdravimi pridelki in izdelki. Ob kontrolni in certifikaciji ekoloških kmetij kontrolorji sledijo predpisom in določilom:

- Pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, 31/01, 52/03),
- Uredbi (ES) št. 834/2007,
- Uredbama komisije (ES) št. 889/2008 in (ES) št. 1235/2008,
- Zakona o kmetijstvu,
- Standardov Biodar in
- Standardov Demeter.

Vrste kontrole

Prva redna kontrola vsebuje popoln pregled kmetijskega gospodarstva (pridelovalna zemljišča, hlevi, skladišča, zapisi). Nadaljnje redne kontrole temeljijo predvsem na oceni tveganja.

Ponovne kontrole se izvajajo po potrebi in naključno.

Vzorčenje

Poleg kontrol se na terenu izvaja tudi vzorčenje. Z izvajanjem vzorčenja se poskuša ugotoviti prisotnost nedovoljenih fitofarmaceutskih sredstev (FSS), gensko spremenjenih organizmov in prisotnost težkih kovin.

2.4.4 Okoljska plačila

Okoljska plačila, usklajena s predpisi v Evropski uniji, so glavna spodbuda kmetom, da se odločijo za ekološko kmetovanje. Gre za finančno nadomestilo za pridelek in prirast v primerjavi s tistim, ki bi ga imeli pri konvencionalni pridelavi in reji. Skupna vrednost izplačanih sredstev za ekološko kmetijstvo v Sloveniji je vsako leto večja, zneski pa se razlikujejo glede na zemljiško kategorijo, namen pridelave in vrsto živali. Za pridelavo poljščin na njivah prejme ekološki kmet 575,87 EURO/ha (277,8 EURO/ha dobi iz SKOP in 298,07 EURO/ha pa iz KOP). Vrtnine na prostem in v zavarovanem prostoru so vrednotene različno, neposredno plačilo zanje pa znaša skupaj 880,25 EURO/ha oziroma 841,9 EURO/ha. V oljčnikih, sadovnjakih, pri oreh in kostanju ter drugih sadnih lupinarjih je plačilo odvisno od gostote dreves; posebna kategorija so tudi visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, hmeljišča in drevsnice. Najmanjše plačilo 336,75 EURO/ha (139,2 EURO/ha iz SKOP in 227,55 EURO/ha iz KOP) dobi kmet za naravno in sejano travinje. Povprečna ekološka kmetija je velika približno 15 hektarjev, kar je še enkrat več od povprečne slovenske kmetije. Večina slovenskih ekozemljišč je travinje (94 %), zato je največji potencial slovenskega ekološkega kmetijstva živinoreja (Zakonodaja ..., 2009).

2.4.5 Akcijski načrt

Glede na svoje naravne danosti ima Slovenija dobre možnosti za nadaljnji in pospešen razvoj ekološkega kmetovanja, zato je Slovenija na osnovi Evropskega akcijskega načrta za ekološko kmetijstvo in prehrano pripravila svoj nacionalni akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. V ta namen je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ustanovilo delovno skupino, v katero so vključeni tudi nekmetijski resorji (okolje, zdravje), strokovnjaki, raziskovalci, trgovci ter predstavniki okoljskih oziroma ekokmetijskih nevladni organi in potrošnikov (Akcijski načrt ..., 2006).

Slovenski akcijski načrt obsega tudi vseh 21 dejanj, ki so v evropskem akcijskem načrtu za ekološko kmetijstvo in prehrano. Pri njegovi pripravi, spremljanju izvajanja in nadaljnjem razvoju Slovenija tudi aktivno sodeluje.

Ta dokument vsebuje analize ter identificira potrebe, cilje, predloge in ukrepe za vzpodbujanje dolgoročnega pospešenega razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji.

Pri tem pa je treba poudariti, da mora biti akcijski načrt živ dokument, zato ga bo treba ves čas spremljati ter po potrebi tudi dopolnjevati.

Glavni nameni slovenskega akcijskega načrta so (Akcijski načrt ..., 2006):

- opisati in ovrednotiti položaj ekološkega kmetijstva v Sloveniji,
- opredeliti sedanjo vlogo ekološkega kmetijstva v Sloveniji in možno vlogo v prihodnosti,
- določiti glavne strateške cilje razvoja ekološkega kmetijstva v časovni perspektivi 2015,
- identificirati najpomembnejša področja sektorja ekološkega kmetijstva in živil,
- opredeliti prednostne ukrepe po posameznih sektorjih,
- opredeliti prednostne dejavnosti po posameznih ukrepih ter jih ovrednotiti časovno, finančno in operativno.

S pomočjo akcijskega načrta naj bi Slovenija dosegla naslednje cilje (Akcijski načrt ... 2006):

- zagotavljanje pospešenega razvoja sektorja ekološkega kmetijstva in živil kot pomembnega sestavnega dela uresničevanja trajnostnega razvoja v okviru strategije razvoja Slovenije,
- združevanje interesov različnih sektorjev za ekološko kmetovanje ter prodajo in promocijo eko živil,
- zagotavljanje doslednega sistema nadzora (kontrole) tako pri proizvajalcih kot na trgu (od vil do vilic),
- povečanje javnega zaupanja v ekološka živila in ekološko kmetijstvo,
- omogočanje izobraževanja in osveščanja širše javnosti o prednostih ekološkega kmetijstva z vidika varovanja okolja in ohranjanja zdravja potrošnikov,
- vključevanje ekološkega kmetijstva v izobraževalne in svetovalne programe,

- vzpodbujanje raziskav na področju ekološkega kmetijstva,
- zagotavljanje varstva ekoloških pridelkov oziroma živil pred morebitno kontaminacijo z GSO,
- vsem kmetovalcem in predelovalcem, ki imajo za to interes, naj bi omogočil preusmeritev v ekološko kmetijstvo oz. predelavo,
- omogočanje enakovrednega nastopa slovenskih ekoloških proizvodov na trgih EU

- povečanje ponudbe kakovostnih, lokalno pridelanih in zdravju prijaznih živil/hrane na trgu in povečanje njihove porabe, še posebej v javnih zavodih (vrtci, šole, bolnice, idr.),
- spodbujanje oblikovanja t. i. kratkih oskrbnih verig z ekoživili,
- promoviranje trajnostne potrošnje s pomočjo odločanja za ekološke izdelke v celotni družbi in za vse generacije.

3 MATERIALI IN METODE DE LA

Razširjenost smo analizirali s pomočjo razpoložljivih sekundarnih statističnih podatkov ekološkega kmetovanja po posameznih državah:

- Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji. 2009. Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,
- Global organic farming statistic and news,
- Organic-world.net,
- Podatki in statistika. 2007. Ekološko kmetijstvo.

Pri analizi smo se osredotočili na naslednje indikatorje:

- koliko ekoizdelkov proizvedejo posamezne države;
- kako so zastopane na trgu ekoizdelkov;
- kateri ekopridelki in izdelki so najbolj razširjeni;
- značilni za določeno državo;
- in v Sloveniji tudi nadzor.

Predstavili bomo metode pri nadzoru ekološkega kmetovanja, ki jih uporabljajo nadzorne organizacije in katere so glavne napake, ki jih ugotovijo pri nadzoru kmetijskih pridelkov in izdelkov.

Rezultati analize so prikazal v preglednicah in slikah.

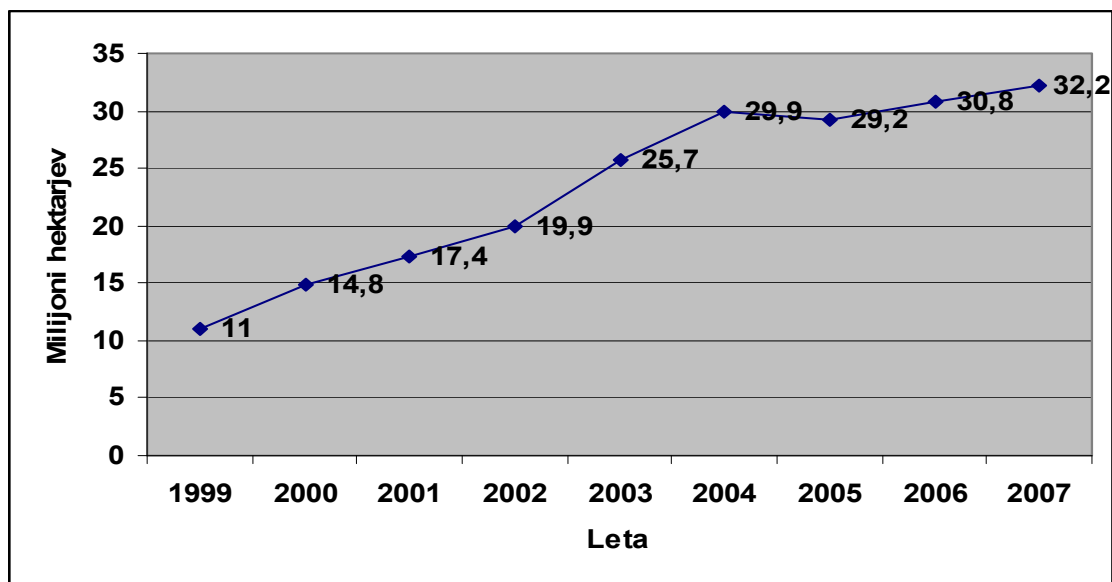
4 REZULTATI Z RAZPRAVO

4.1 EKOLOŠKO KMETIJSTO V SVETU

Let 1999 je bilo v ekološkem upravljanju 11 milijonov hektarjev. Do leta 2007 je to število naraslo na 32,2 milijona hektarjev.

Leta 2001 je bila celotna tržna vrednost certificirane ekološke proizvodnje ocenjena na 20 milijard dolarjev. Do leta 2002 je vrednost narasla na 23 milijard dolarjev in do leta 2007 več kot na 46 milijard dolarjev (Global ..., 2009).

V zadnji letih so v Evropi (7,8 milijona hektarjev od tega Evropska unija: 7,2 milijona hektarjev) in Severni Ameriki (2,2 milijonov hektarjev) zabeležili veliko rast ekoloških kmetijskih zemljišč. Do te rasti je prišlo zaradi različnih vzrokov. Medtem ko je Evropska unija subvencionirala ekološko kmetijstvo zaradi pozitivnega vpliva na okolje, se je Severna Amerika odločila za prosti trg z ekološkimi pridelki in izdelki. Rezultat tega je, da so leta 2007 v Evropski uniji kmetijska zemljišča z ekološko pridelavo obsegala štiri odstotke kmetijskih zemljišč, v Severni Ameriki pa 0,6 %.

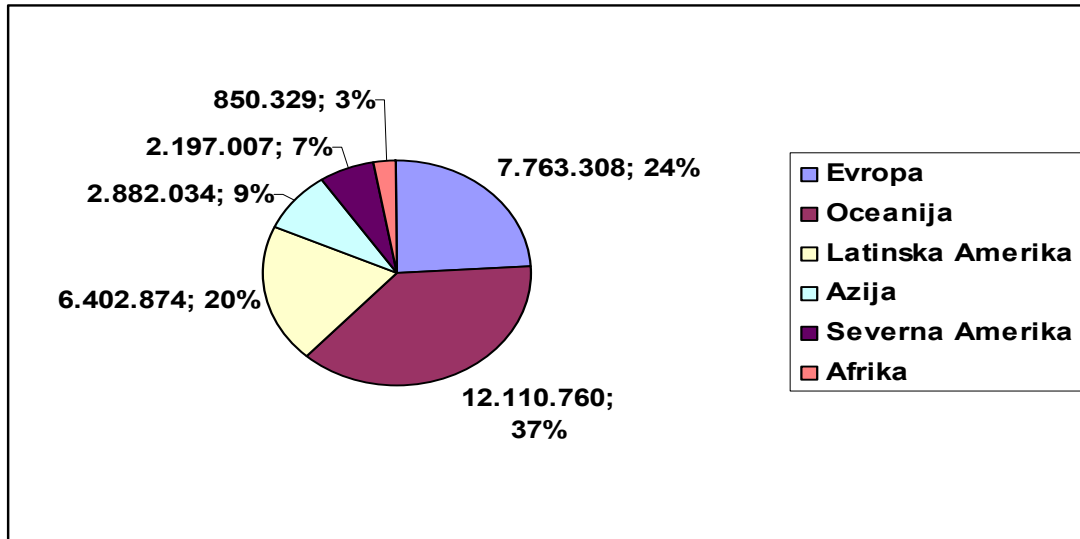
Slika 1: Obseg ekoloških zemljišč v svetu v obdobju 1999-2007 (Global ..., 2009)

4.1.1 Geografska porazdelitev

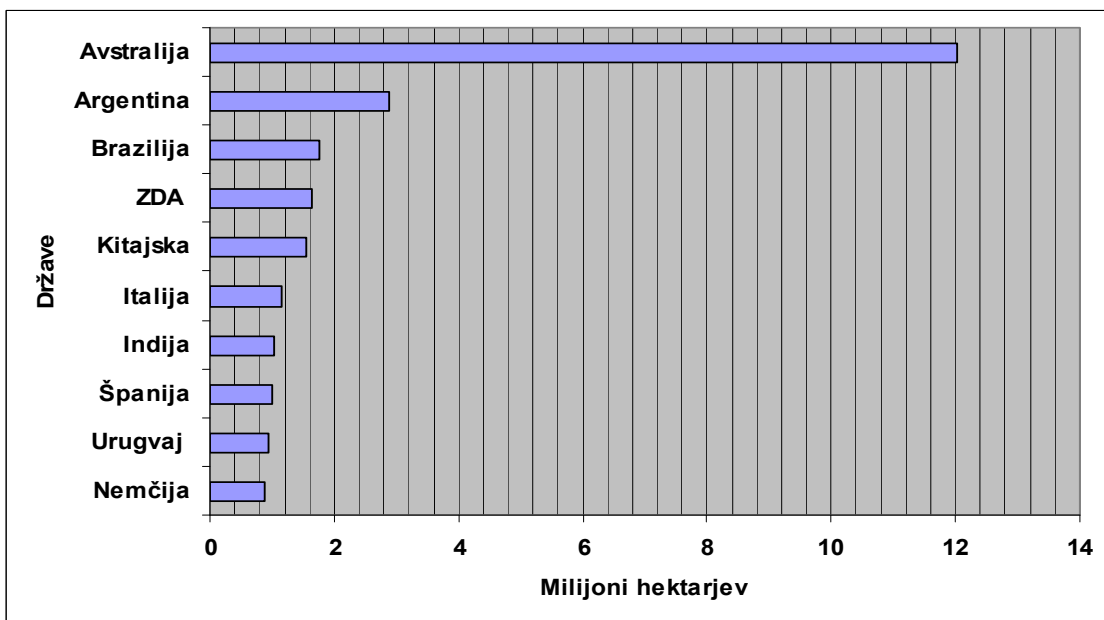
Največ ekoloških kmetijskih zemljišč obdeluje Oceanija, in sicer 12,1 milijona hektarjev, kar predstavlja 37 % vseh ekoloških kmetijskih zemljišč. Evropa zavzema 24 % celotnega ekološkega zemljišča, kar znaša 7,8 milijonov hektarjev. Sledijo ji Latinska Amerika z 19 %

(6,4 milijona hektarjev), Azija z 9,5 % (2,9 milijona hektarjev), Severna Amerika s sedmimi odstotki (2,2 milijona hektarjev) in Afrika, ki zavzema le tri odstotke (0,8 milijona hektarjev).

Avstraliji po obsegu ekoloških zemljišč sledijo Argentina (2,8 milijona hektarjev), Brazilija (1,8 milijona hektarjev), ZDA (1,6 milijona hektarjev), Kitajska (1,5 milijona hektarjev). Za njimi so še Italija, Indija, Španija, Urugvaj in Nemčija.

Slika 2: Geografska razdelitev ekološki zemljišč v svetu 2007 (Global ..., 2009)

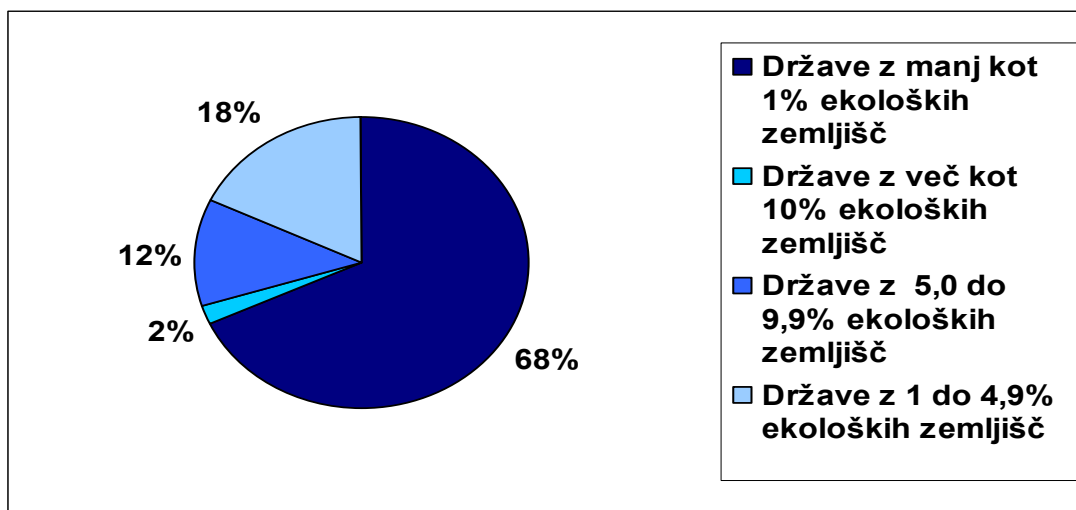

Slika 3: Države z največjim obsegom ekoloških zemljišč 2007 (Global ..., 2009)

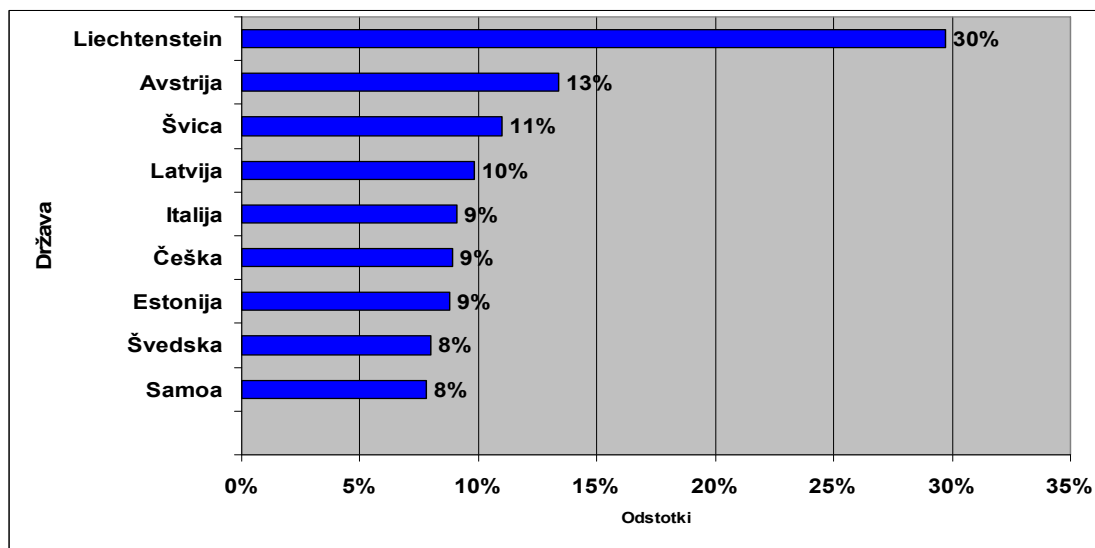
4.1.2 Deleži ekoloških zemljišč

Države z največjim deležem ekoloških zemljišč so Lichtenstein, Avstrija in Švica. Te tri države so edine, ki imajo več kot desetodstoten delež ekoloških zemljišč.

V kar 68 % vseh držav, ki se ukvarjajo z ekološkim kmetovanjem, je delež ekoloških površin glede na vsa kmetijska zemljišča manjši od enega odstotka.

Slika 4: Delež ekoloških zemljišč po državah 2007 (Global ..., 2009)

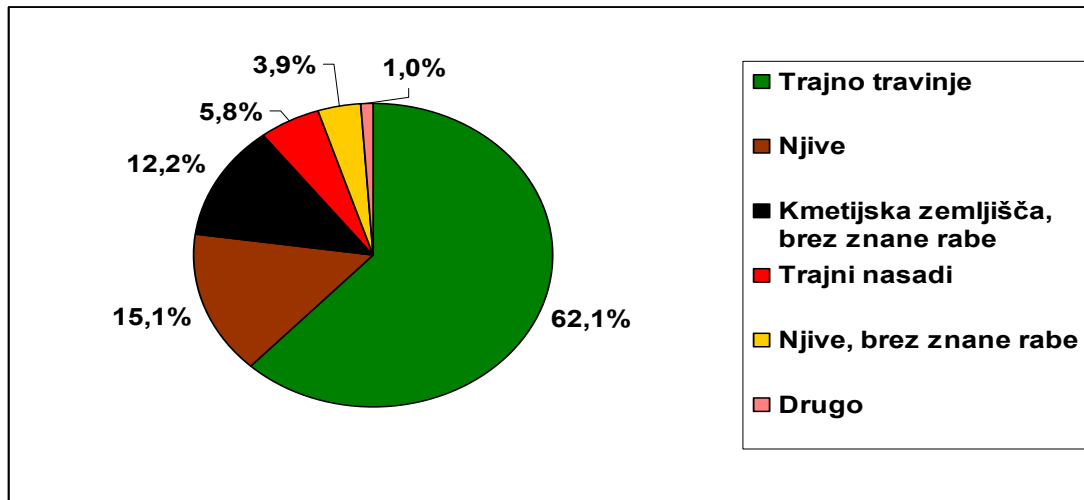

Slika 5: Države z največjim deležem ekoloških zemljišč 2007 (Global ..., 2009)

4.1.3 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč

Skoraj dve tretjini vseh ekoloških zemljišč v svetu zavzemajo pašniki, kar znaša 20 milijonov hektarjev. Njive in trajni nasadi zavzemajo 7,8 milijona hektarjev, kar je četrtnina vseh zemljišč. Zemljišča, za katera ni podatkov, kaj se goji na njih, zavzemajo 16 % zemljišč.

V primerjavi s prejšnjimi raziskavami obstaja smer povečanja trajnih nasadov, saj se je na nekaterih območjih površina trajnih nasadov močno povečala.

Slika 6: Raba ekoloških zemljišč po svetu 2007 (Global ..., 2009)

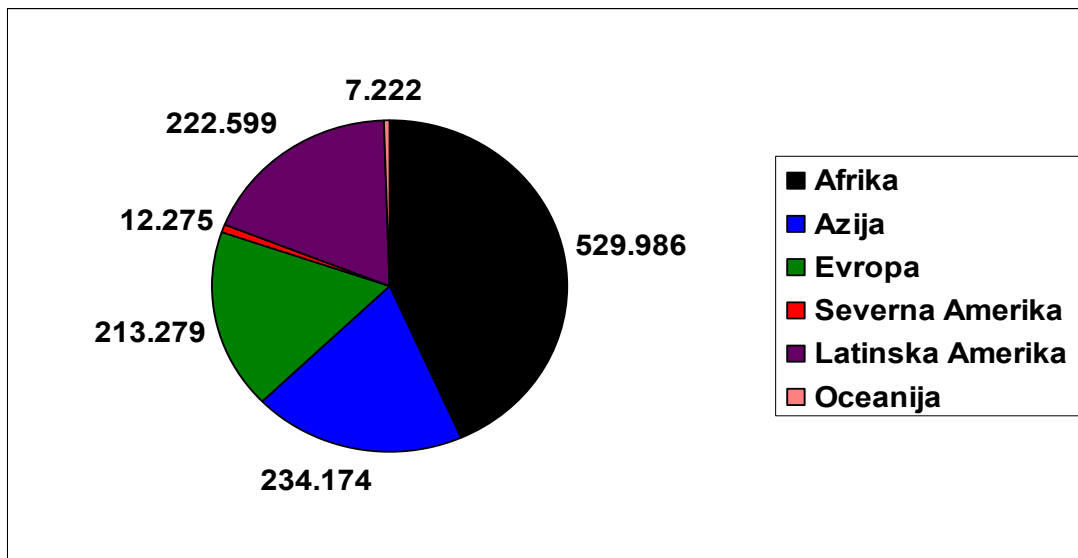
4.1.4 Pridelovalci

Glede na pridobljene podatke se skoraj polovica vseh ekoloških pridelovalcev nahaja v Afriki (44 %). Afriki sledijo Azija (19 % ekoloških pridelovalcev), Latinska Amerika (18 % ekoloških pridelovalcev) in Evropa (17 % ekoloških pridelovalcev).

Države z največ ekološkimi pridelovalci so Uganda, kjer jih je 206.803, sledijo Indija (195.174), Etiopija (165.560) in Mehika (128.819).

Natančne podatke o številu ekoloških kmetij v svetu je še vedno težko pridobiti, saj nekatere države poročajo le o podjetjih, druge o projektih in tretje o skupnem številu proizvajalcev. Nekatere države izračunajo število pridelovalcev glede na pridelek, kar lahko prikaže zelo popačen rezultat.

Navedena števila ekoloških pridelovalcev in predelovalcev v svetu je zaradi netočnosti podatkov treba obravnavati zelo previdno.

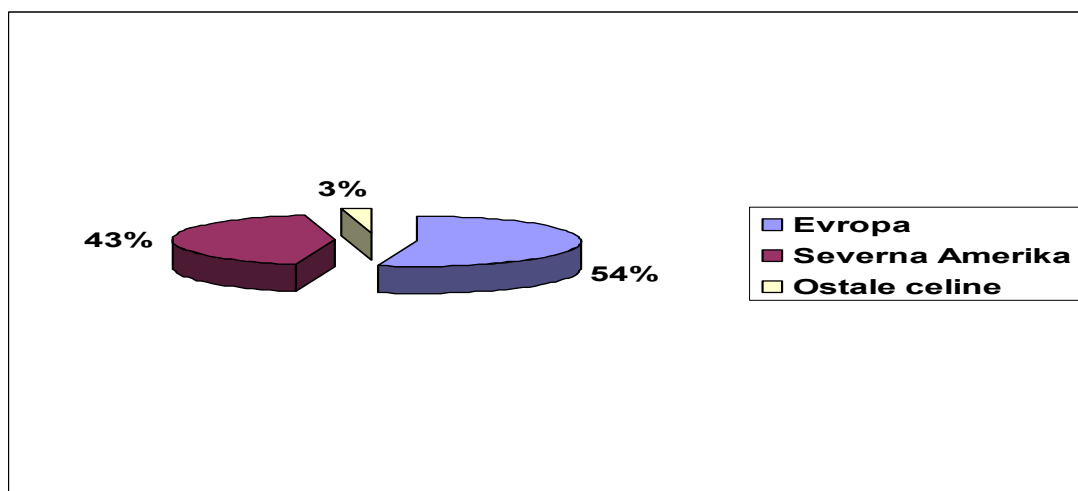

Slika 7: Geografska razdelitev ekoloških pridelovalcev leta 2007 (Global ..., 2009)

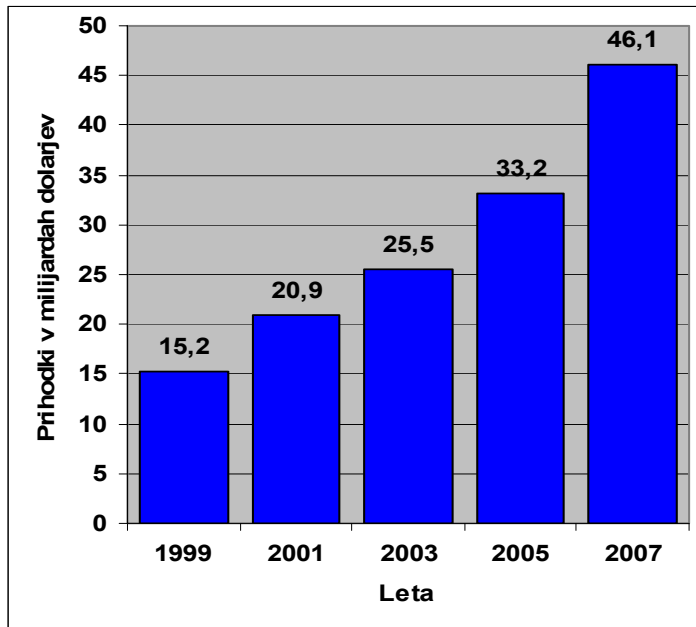
4.1.5 Globalni trg

Svetovno povpraševanje po ekoloških izdelkih narašča, saj se prodaja vsako leto povečuje za več kot pet milijard dolarjev. V letu 2007 je mednarodna prodaja dosegla 46,1 milijarde dolarjev (Global, ...2009).

Povpraševanje po ekoloških izdelkih je največje v Severni Ameriki in Evropi. Ti dve celini zavzemata 97 % svetovnega trga. Azija, Latinska Amerika in Avstralija so pomembne proizvajalke in izvoznice ekoloških živil. Izjemno visoka stopnja rasti je značilna za dejavnosti ekološke živilske industrije, in sicer pri sadju, zelenjavi, pijači, žitih, zrnju, semenih, zeliščih in začimbah. Kljub finančni krizi se pričakuje pozitivna stopnja rasti, vendar ne tako velika kot do zdaj.

Slika 8: Delež trga ekološke proizvodnje po celinah 2007 (Global ..., 2009)

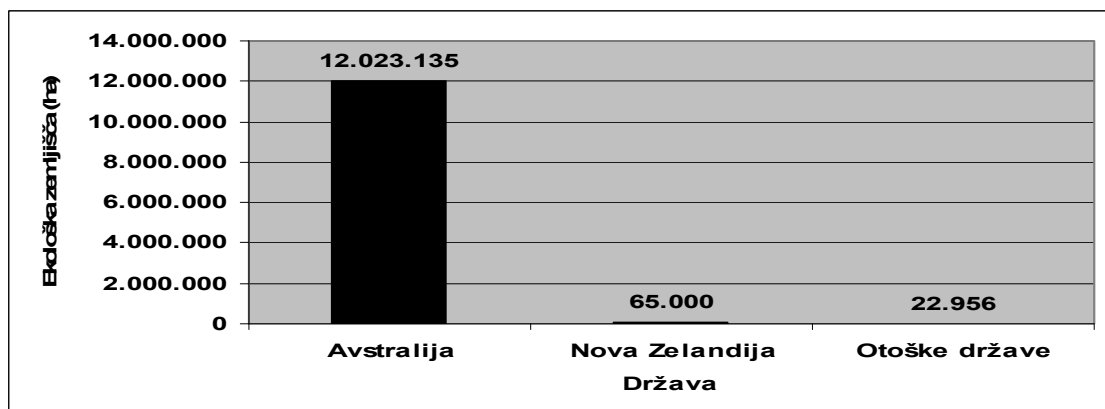
Slika 9: Rast svetovnega trga za ekološko hrano in pijačo v obdobju 1999-2007 (Global ..., 2009)

4.2 OCEANIJA

To območje zavzema Avstralijo, Novo Zelandijo in otoške države Fidži, Papua Nova Gvineja in Vanuatu. Ekološki kmetje obdelujejo 12,1 milijona hektarjev. To predstavlja 2,6 % vseh oceanijskih kmetijskih zemljišč in 37% vseh svetovnih ekoloških zemljišč.

Avstralija ima 99 % ekoloških zemljišč; (12 milijonov hektarjev od tega je 97 % ekstenzivnih pašnikov), sledita ji Nova Zelandija s 65000 hektarji in Vanuatu z 8996

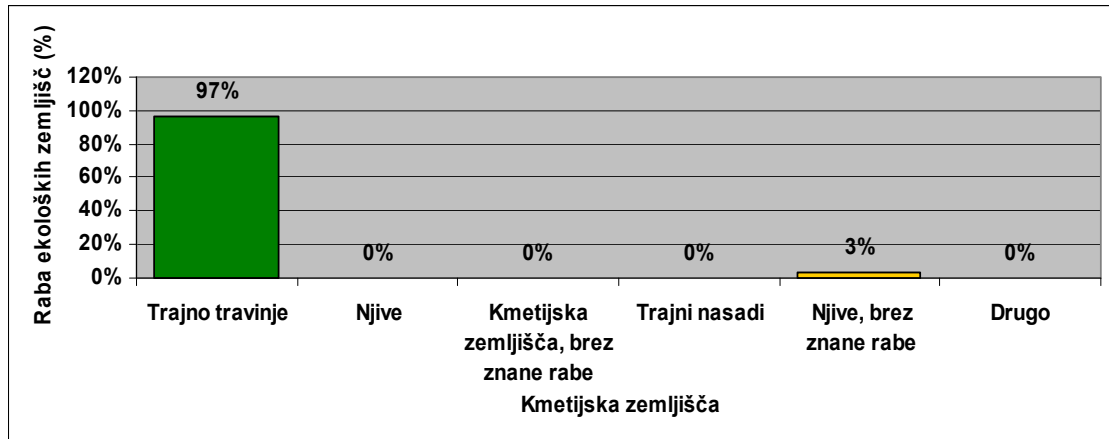
hektarji. Največji delež ekološkega zemljišča ima Vanuatu, in sicer 6,1 %, sledita ji Samoa s 5,5 % ter Salamonovi otoki s 3,1 %.

Slika 10: Države z največ hektarji ekoloških kmetijskih zemljišč v Oceaniji leta 2007 (Global ..., 2009)

4.2.1 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč

V Avstraliji skoraj vsa zemljišča zajemajo trajni travniki, in sicer 11,6 milijona hektarjev. Zemljišča, za katere ni navedeno, kaj se na njih goji, pa zavzemajo le 0,36 milijonov hektarjev.

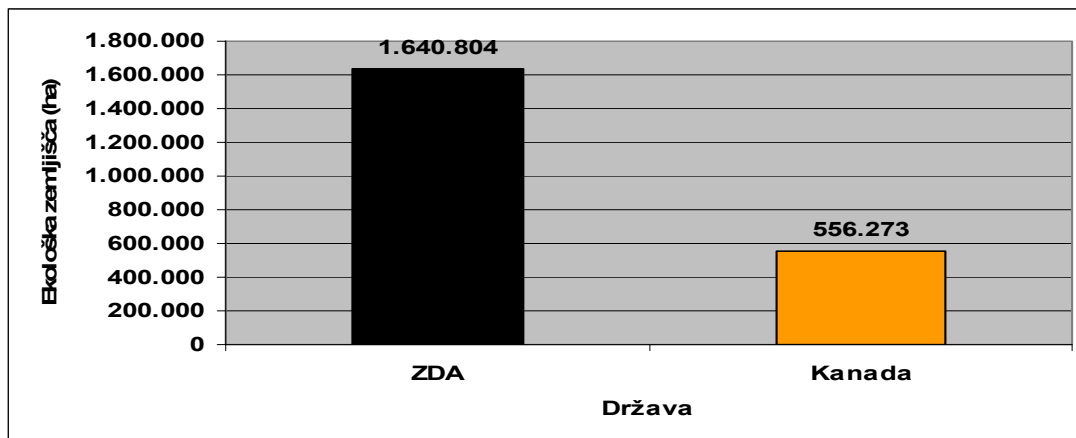
Slika 11: Raba ekoloških zemljišč v Oceaniji leta 2007 (Global ..., 2009)

4.2.2 Trg

V Avstraliji, Novi Zelandiji in Tiho oceanskih otokih je bila rast ekološkega kmetijstva pod močnim vplivom hitro naraščajočega povpraševanja na tujih trgih in rasti domačih trgov. Države večino svojih pridelkov in izdelkov izvozijo na tuje trge. V Novi Zelandiji glavno težavo predstavlja pomanjkanje predelovalne industrije, ki ne more dohajati pridelave.

4.3 SEVERNA AMERIKA

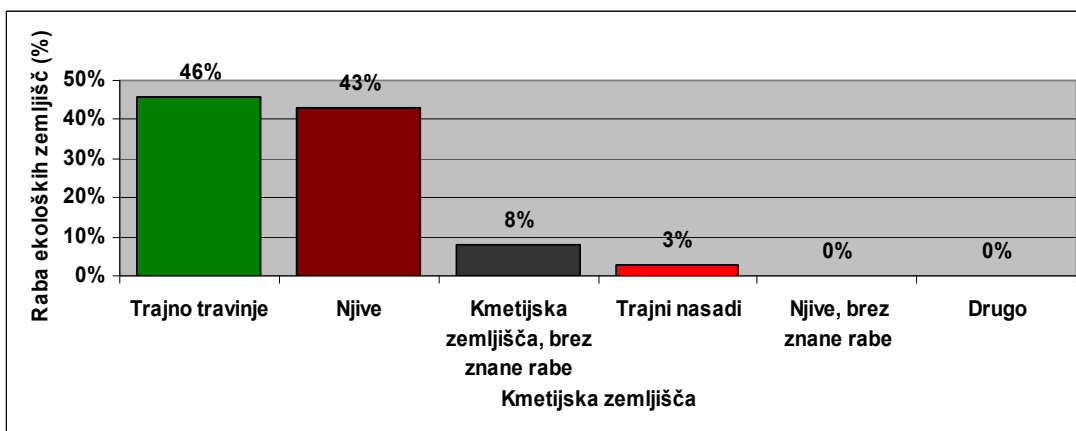
V Severni Ameriki ekološka zemljišča zasedajo skoraj 2,2 milijona hektarjev, kar je 0,6 % vseh kmetijskih zemljišč. Večji del ekoloških zemljišč je v ZDA, in sicer 1,6 milijona hektarjev.

Slika 12: Države z največjim obsegom ekoloških kmetijskih zemljišč v Severni Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)

4.3.1 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč

Ekološki kmetje v Severni Ameriki imajo največ travinja, in sicer en milijon hektarjev, sledijo jim njive z 0,9 milijona hektarjev. Trajni nasadi zavzemajo 53 tisoč hektarjev. Kmetijska zemljišča, za katere ni navedeno, kaj se na njih goji, pa obsegajo 0,18 milijona hektarjev.

Slika 13: Raba ekoloških zemljišč v Severni Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)

4.3.2 Trg

Po ocenah iz leta 2007 naj bi prihodki na trgu ekoprehrabnih izdelkov in pijač znašali 20 milijard ameriških dolarjev, če upoštevamo še neprehranske izdelke pa 21,2 milijardi. To predstavlja 20 % povečanje glede na prejšnje leto poprej. Eko segment ostaja najhitreje rastoči segment na ameriškem prehranskem trgu. Poleg precejšnjega povečevanja prodaje je

občutno tudi povečevanje, njiv namenjenih ekološki pridelavi. Ameriški kmetijski programi poudarjajo pomen Državnega programa za ekološko pridelavo (National Organic

Programme) pri podpori ekološki pridelavi, povečevanje prodaje, podpor v raziskovalni dejavnosti in vrste drugih ukrepov. Za kmetijski proračun leta 2008 je bilo namenjenih 112 milijonov dolarjev, kar je petkrat več kot leta 2002, ko so za kmetijstvo namenili 20 milijonov dolarjev (Global ..., 2009).

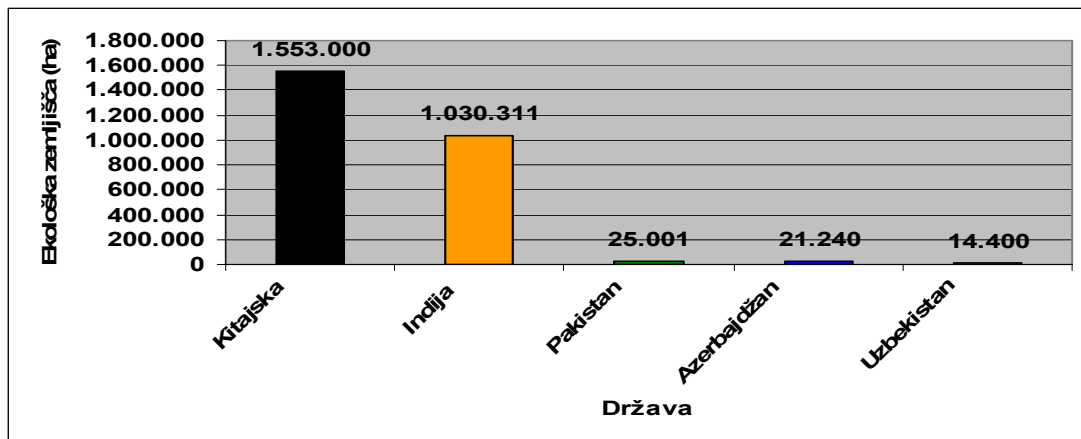
4.4 AZIJA

Vsa ekološka zemljišča v Aziji obsegajo skoraj 2,9 milijona hektarjev, kar predstavlja 9 % vseh svetovnih ekoloških kmetijskih zemljišč.

Državi z največ ekološkimi zemljišči sta Kitajska z 1,6 milijona hektarjev ter Indija z enim milijonom hektarjev. Kitajska ima poleg ekoloških zemljišč tudi 0,4 milijona hektarjev ekoloških ribogojnih območij. Največji delež ekoloških zemljišč od vseh kmetijskih zemljišč ima Vzhodni Timor, in sicer sedem odstotkov.

Ekološka zemljišča na Kitajskem in v Indiji igrajo pomembno vlogo. Razširjena je proizvodnja končnih izdelkov, čeprav glavni zaslužek še vedno prinaša prodaja svežih pridelkov in poljščin z nizko dodano vrednostjo ali pa predelani izdelki, kot je na primer suho sadje.

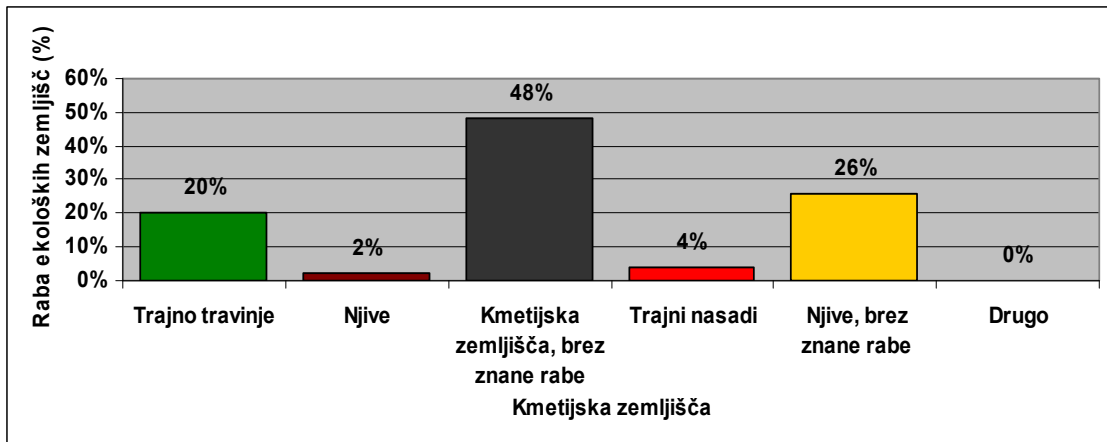
Ekološko ribogojstvo (kozice in ribe) se pojavlja na Kitajskem, Indoneziji, Vietnamu, Maleziji in Mjanmaru.

Slika 14: Države z največjim obsegom ekoloških kmetijskih zemljišč v Aziji leta 2007 (Global ..., 2009)

4.4.1 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč

Za največji delež kmetijskih zemljišč ni navedeno, kaj se na njih goji, in sicer ta zemljišča zavzemajo 2,1 milijona hektarjev. Sledijo jim trajno travinje z 0,6 milijona hektarjev in trajni nasadi z 0,1 milijona hektarjev zemljišč. Njiv je samo 66.000 hektarjev.

Slika 15: Raba ekoloških zemljišč v Aziji leta 2007 (Global ..., 2009)

4.4.2 Trg

Azija pokriva majhen delež lastnega trga, za katerega pa je v večji meri značilen uvoz. V zadnjem času pa so se poleg Japonske, Južne Koreje, Tajvana in Singapurja močno razvili lokalni trgi v večjih mestih v južnem in vzhodnem delu regije.

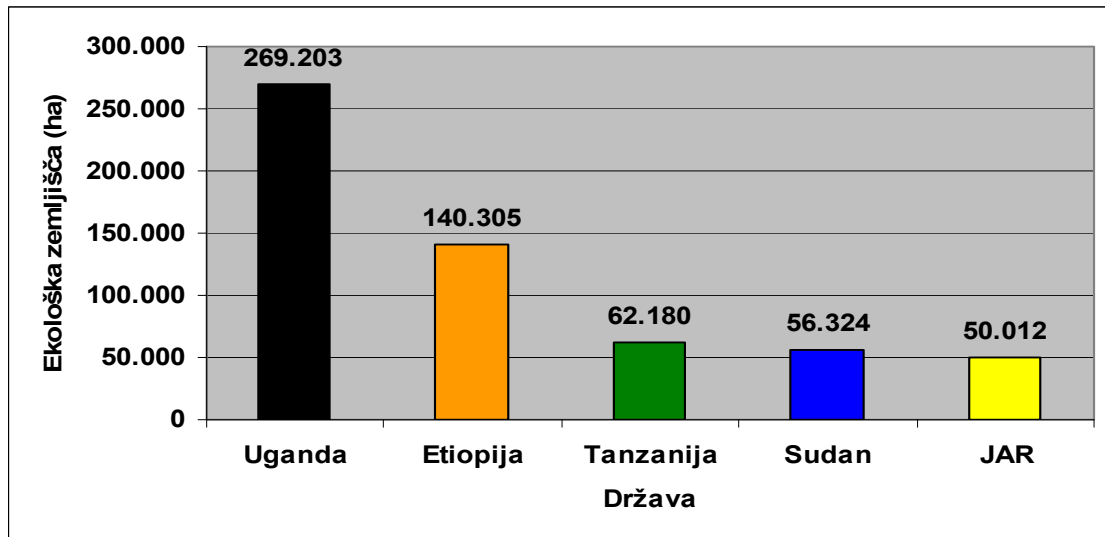
V Kualo Lumpurju, Manili, Bangkoku, Pekingu, Šanghaju, Džakarti, Delhiju, Bangaloreju in drugih mestih se poraba ekološko pridelanih pridelkov in izdelkov povečuje.

4.5 AFRIKA

V Afriki je bilo leta 2007 zabeleženih 0,9 milijona hektarjev zemljišč z ekološko pridelavo, kar je za 185 tisoč hektarjev več kot v letu 2006. Afriška ekološka zemljišča predstavljajo tri odstotke vseh svetovnih kmetijskih ekoloških zemljišč.

Države z največ hektarjev ekoloških kmetijskih zemljišč so Uganda, sledijo ji Tunizija, Etiopija in Tanzanija. Države z največjim deležem ekoloških kmetijskih zemljišč so Sao Tome in Prince (5 %), sledi jima Uganda (2,3 %) in Tunizija (1,6 %).

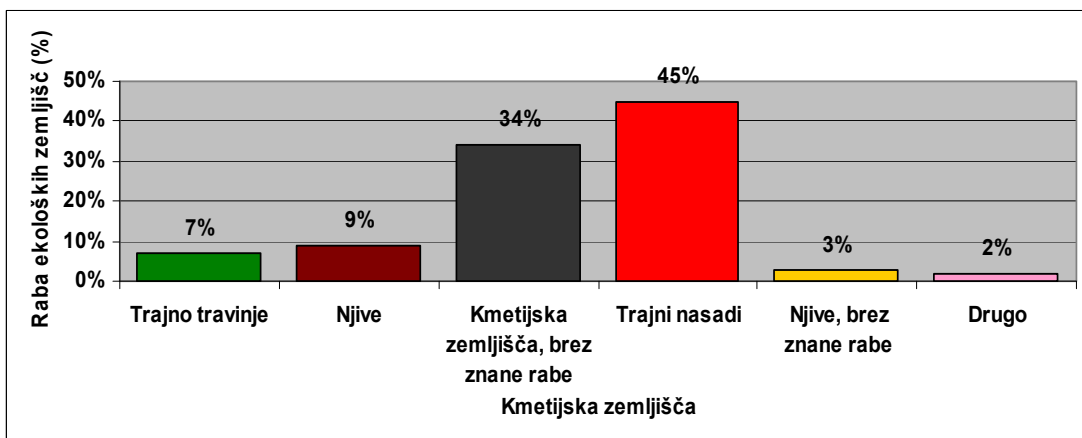
Poleg kmetijskih zemljišč imajo v Afriki še 9,6 milijona hektarjev zemljišč certificiranih za čebelarstvo in ohranjanje gozdov. Največja čebelarska območja so v Zambiji in zavzemajo 5,2 milijona hektarjev. Največje ekoloških zemljišč je v Namibiji in zavzema 2,8 milijona hektarjev, sledita Sudan z 0,49 milijona hektarjev in Maroko s 550 tisoč hektarji zemljišč.

Slika 16: Države z največ hektarji ekoloških kmetijskih zemljišč v Afriki leta 2007 (Global ..., 2009)

4.5.1 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč

Največ ekoloških zemljišč zavzemajo trajni nasadi, in sicer 0,4 milijona hektarjev. Sledijo jim obdelovalne zemljišča s 75 tisoč hektarji in trajno travinje z 51 tisoč hektarji. Zelo veliko pa je zemljišč, za katere ni navedeno, kaj se na njih goji. Le-teh je 0,3 milijonov hektarjev.

Slika 17: Raba ekoloških zemljišč v Afriki leta 2007 (Global ..., 2009)

4.5.2 Trg

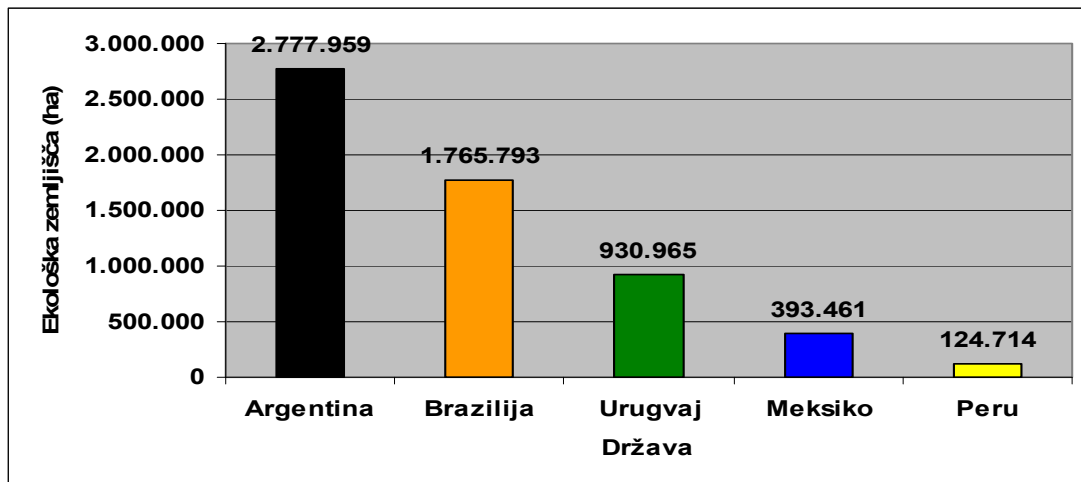
Ekološki trgi v Afriki so še vedno v začetnem stanju, izjemi predstavljata le Egipt in Južna Afrika. V večini držav je izvoz bolj pomemben in dobičkonosen kot domača prodaja na lokalnih trgih. Vendar se zadnje čase pojavljajo številne pobude, ki naj bi izboljšale domačo prodajo. Delimo jih v dve kategoriji; trgovine z ekološkimi proizvodi, ki jih vodijo zasebniki in nevladne organizacije pobuda, ki naj bi povezala kmete s trgi.

Ključni izzivi so pomanjkanje zanesljive dobave, pomanjkanje povpraševanja, pomanjkanje nabavne verige in pomanjkanje poslovnega zanimanja. Mnoge afriške države nimajo enotnega nacionalnega ekološkega gibanja. Taka gibanja so lahko ključnega pomena za razvoj notranjega trga, omogočajo pa tudi komunikacijo in sodelovanje kmetov z interesnimi skupinami.

4.6 LATINSKA AMERIKA

V Latinski Ameriki se nahaja 20 % vseh svetovnih ekoloških zemljišč, in sicer 6,4 milijona hektarjev. Vodilni državi sta Argentina z 2,8 milijona hektarjev in Brazilija z 1,8 milijona hektarjev.

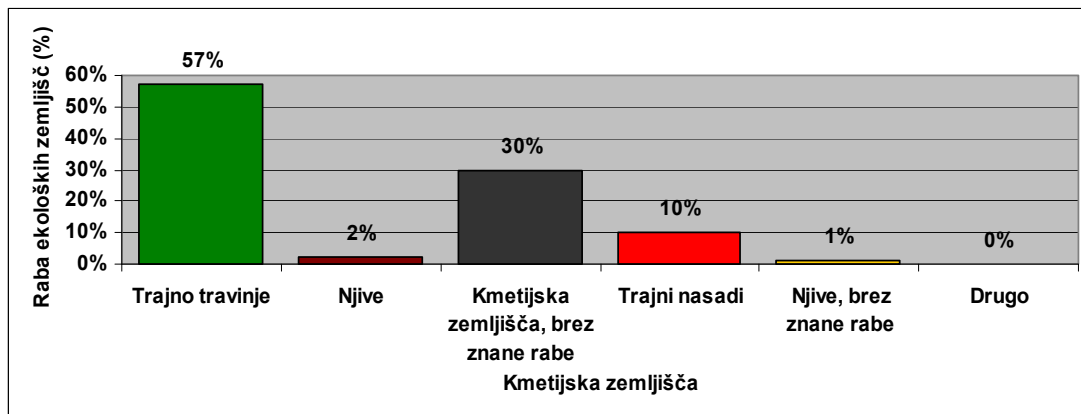
Največ odstotkov ekoloških kmetijskih zemljišč imata Dominikanska republika in Urugvaj (več kot 6 %). Sledi jim Argentina z več kot 2 %.

Slika 18: Države z največ hektarjev ekoloških kmetijskih zemljišč v Latinski Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)

4.6.1 Raba kmetijskih ekoloških zemljišč

Večino zemljišč zavzema trajno travinje, in sicer 3,6 milijona hektarjev. Sledijo jim trajni nasadi z 0,6 milijona hektarjev in njive z 0,1 milijona hektarjev. Zelo veliko je kmetijskih zemljišč, za katere ni navedeno, kaj na njih gojijo, le-te pa zavzemajo 1,9 milijona hektarjev.

Slika 19: Raba ekoloških zemljišč v Latinski Ameriki leta 2007 (Global ..., 2009)

4.6.2 Trg

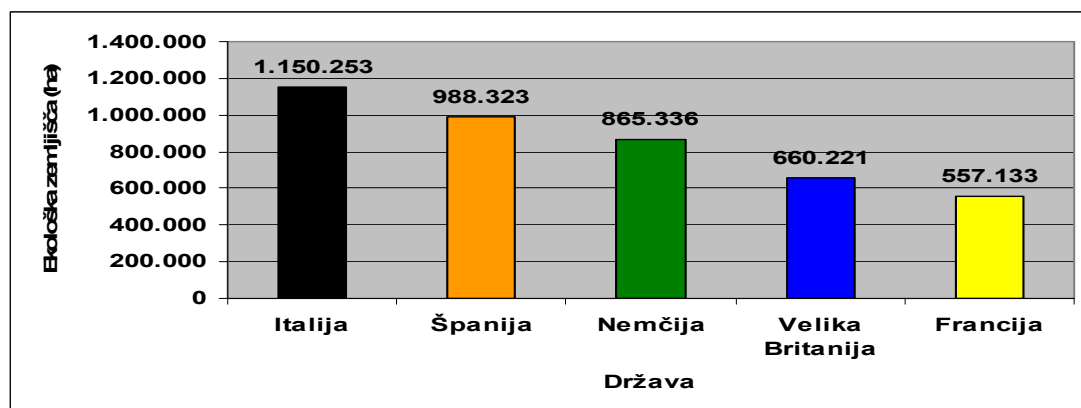
Večina ekoloških proizvodov v Latinski Ameriki je namenjena izvozu. Na domačem trgu pa se večina ekoloških proizvodov proda v večjih mestih, kot sta Sao Paulo in Buenos Aires. Najpomembnejši pridelki so tropski sadeži, žita, kava, kakav, sladkor in meso.

4.7 EVROPA IN EVROPSKA UNIJA

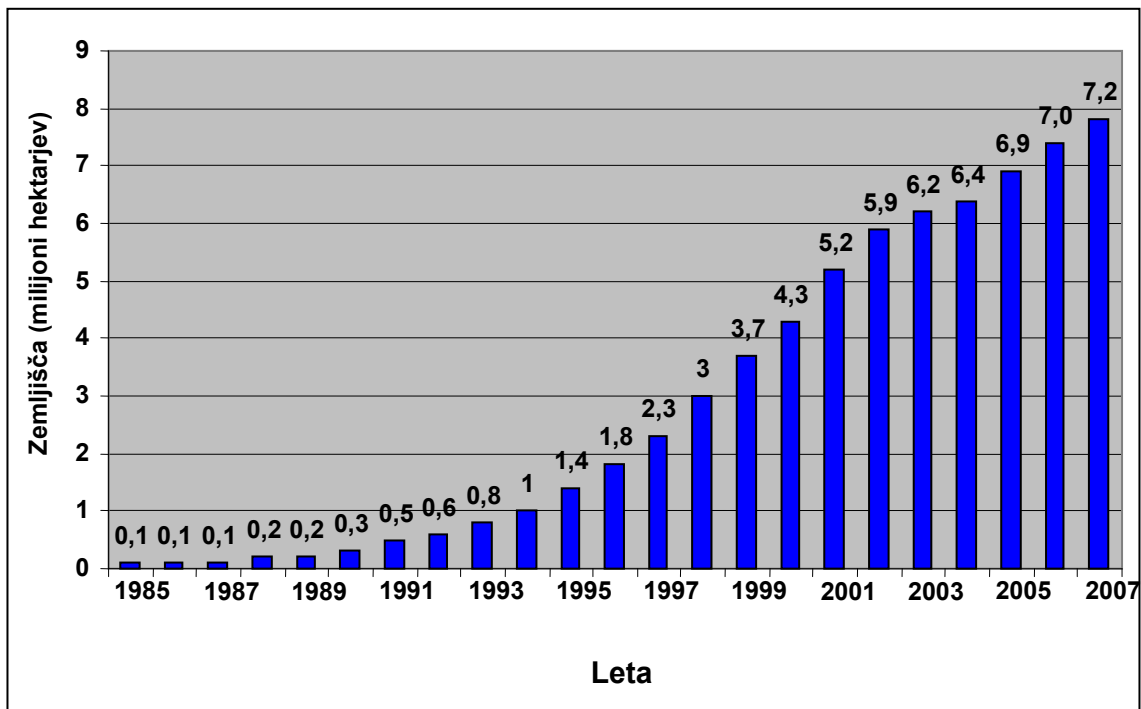
Leta 2007 je bilo v Evropi 7,8 milijona hektarjev zemljišč z ekološko pridelavo, od tega je 7,2 milijona hektarjev v Evropski uniji (EU). Certificiranih je bilo 200 tisoč kmetij, od tega v EU 180 tisoč kmetij. Ekološka kmetijska zemljišča zavzemajo 1,9 % kmetijskih zemljišč v Evropi in 4 % v Evropski uniji. V primerjavi z letom 2006 so se ekološka zemljišča v letu 2007 povečale za 0,3 milijona hektarjev.

Države z največ ekološkimi zemljišči so Italija z 1,2 milijona hektarjev, Španija z 1 milijonom hektarjev in Nemčija z 0,9 milijona hektarjev.

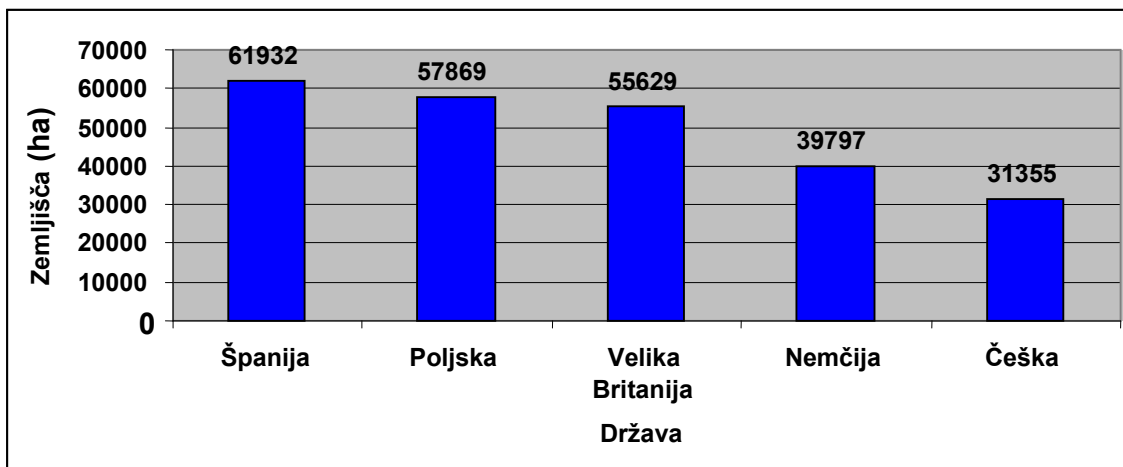
Najvišji odstotek ekoloških kmetijskih zemljišč imajo Liechtenstein (29 %), Avstrija (13,4 %) in Švica (11 %).

Slika 20: Države z največ hektarji ekoloških kmetijskih zemljišč v Evropi leta 2007 (Global ..., 2009)

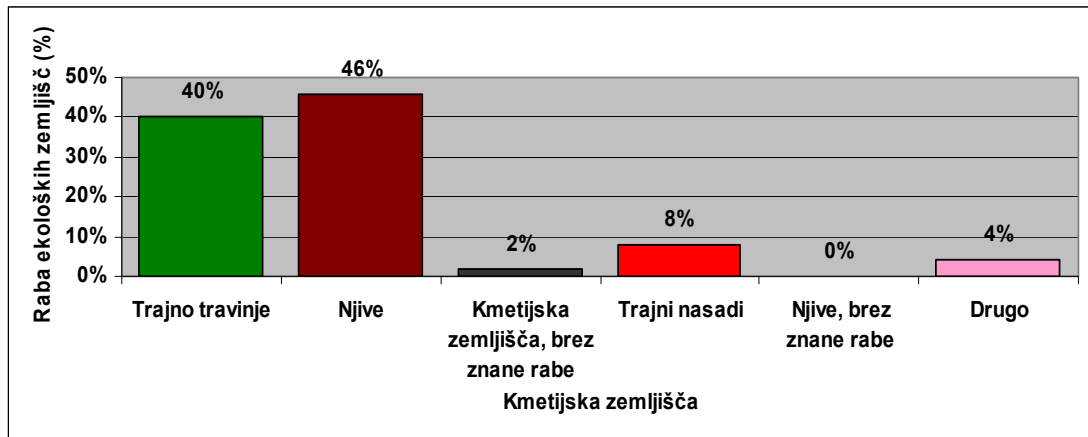
Slika 21: Rast in razvoj ekološkega kmetijstva v EU v obdobju 1985-2007 (Global ..., 2009)

Slika 22: Države z največjo rastjo ekoloških zemljišč v Evropi leta 2008 (Global..., 2009)

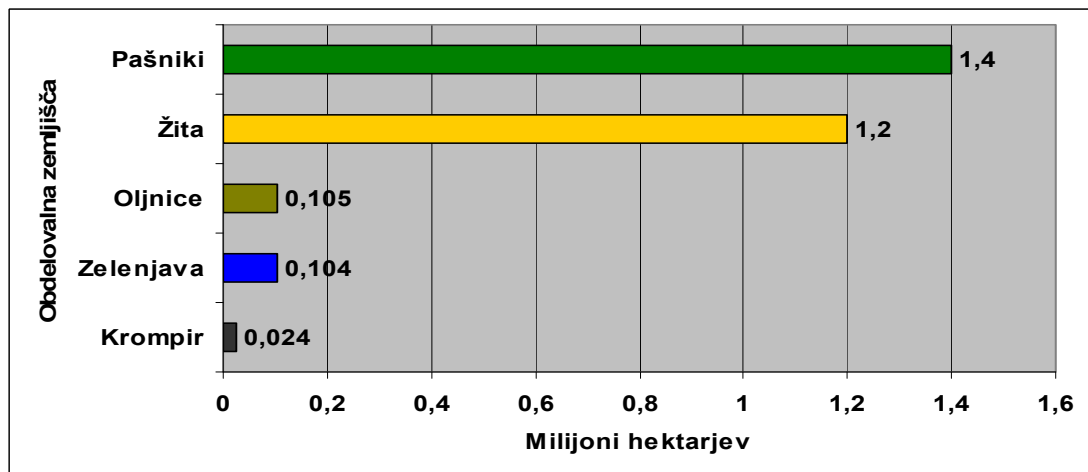
4.7.1 Raba ekoloških kmetijskih zemljišč

V Evropi je skupno 7,8 milijona ekoloških kmetijskih zemljišč, kar predstavlja 4,4 % vseh kmetijskih zemljišč v EU. Na prvem mestu njive, ki zavzemajo 3,5 milijona hektarjev, sledijo jim trajno travinje s 3,2 milijoni hektarjev in trajni nasadi z 0,6 milijona hektarjev.

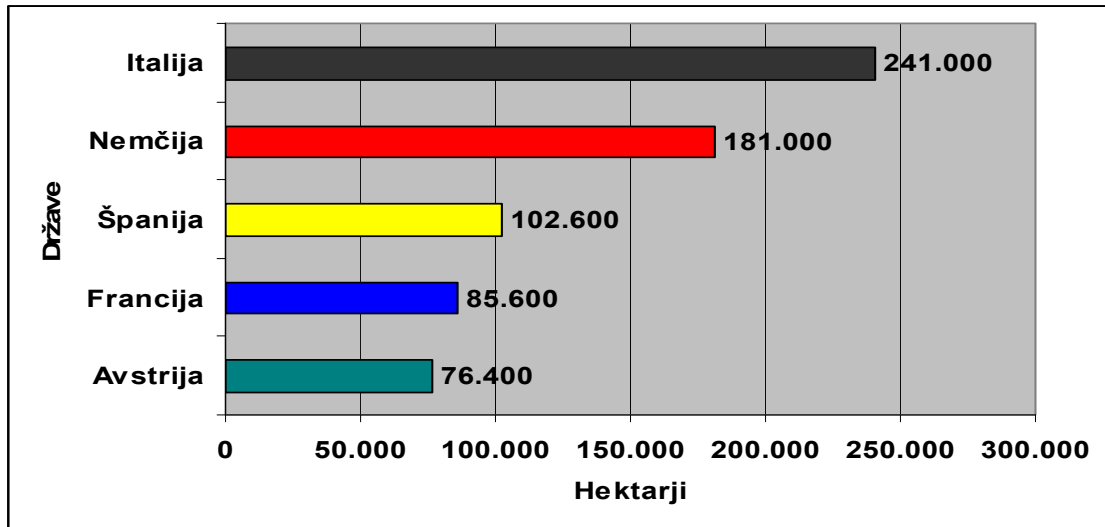

Slika 23: Raba ekoloških zemljišč v Evropi leta 2007 (Global ..., 2009)

Med obdelovalnimi zemljišči največ zemljišč zavzemajo pašniki, in sicer 1,4 milijona hektarjev, sledijo jim žita z 1,2 milijona hektarjev ter oljnice in zelenjava.

Slika 24: Raba ekoloških obdelovalnih zemljišč v Evropi 27 leta 2007 (Global ..., 2009)

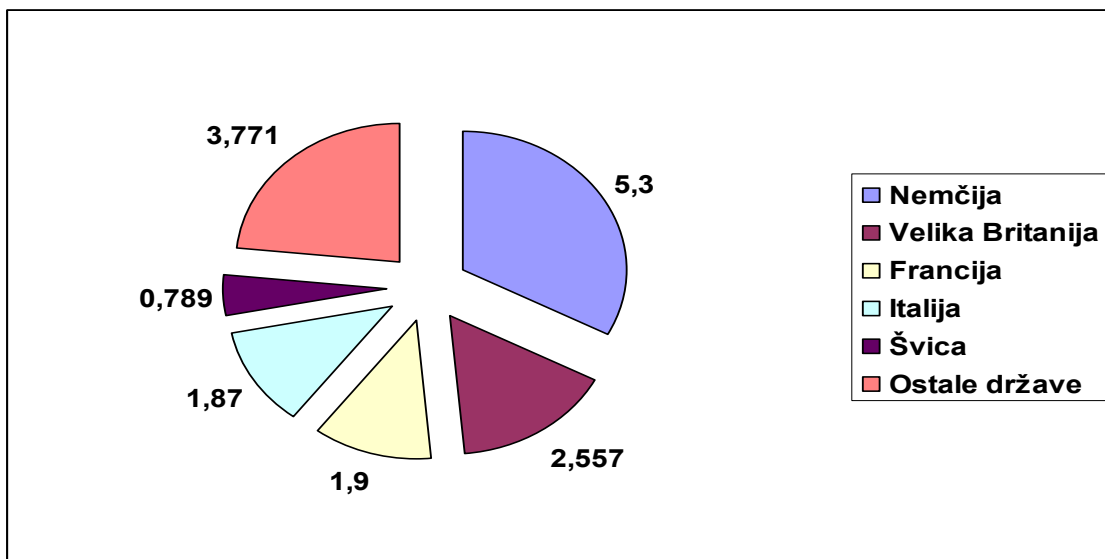

Slika 25: Države, ki so pridelale največ ekoloških žit v letu 2007 (Global ..., 2009)

4.7.2 Trg

Vrednost evropskega trga je bila v letu 2007 ocenjena na 16 milijard evrov. Največji trg za ekološke izdelke ima Nemčija, z letnim dobičkom 5,3 milijarde evrov. V letu 2008 pa je njen dobiček znašal 5,8 milijarde evrov. Sledijo ji Velika Britanija z letnim dobičkom 2,6 milijarde evrov, Francija in Italija pa letno obe zaslužita po 1,9 milijarde evrov.

Največjo rast prodaje iz leta 2006 na 2007 pa sta imeli Danska, kjer se je prodaja povečala za 34 odstotkov in Švedska, z 28-odstotnim porastom prodaje.

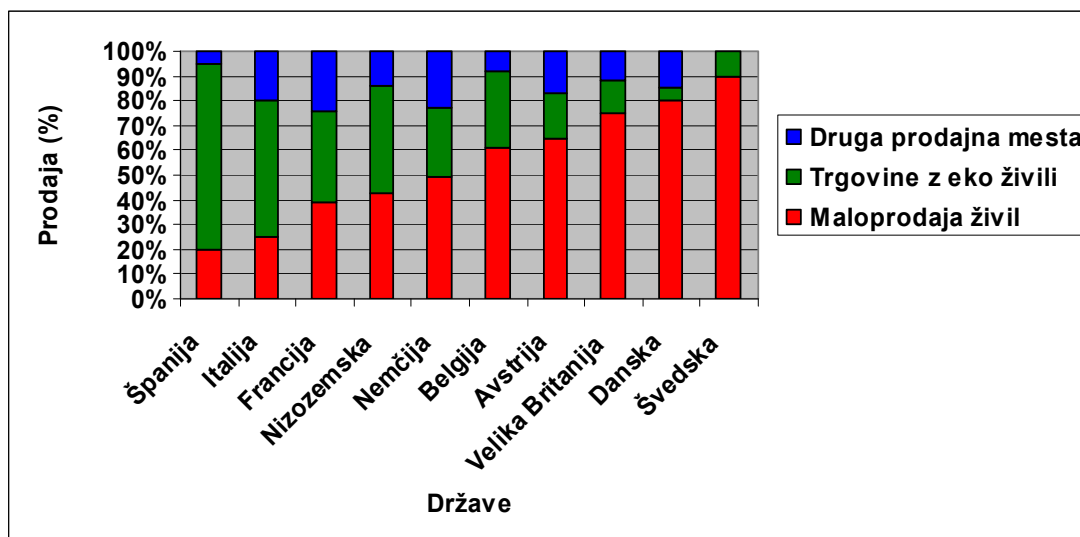

Slika 26: Sestava prometa z ekološkimi živili v EU 2007 po državah v milijardah evrov. Skupaj znaša 16 milijard evrov (Organic ..., 2009)

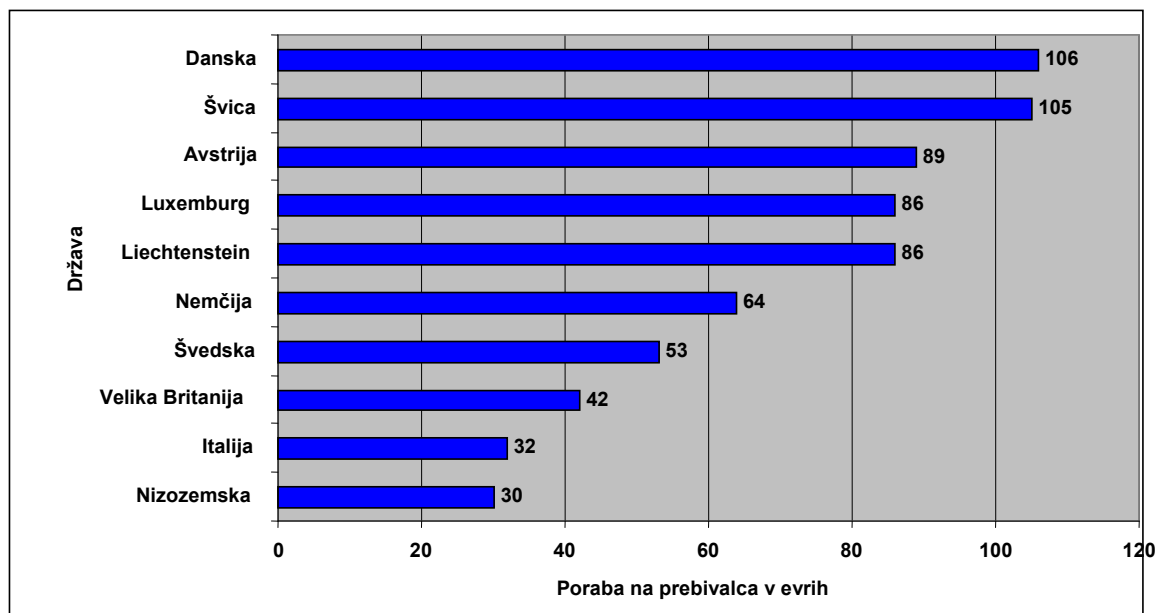
4.7.3 Načini prodaje ekoživil

Načini prodaje eko živil so od države do države različni. Medtem ko Švedska skoraj vsa ekoživila proda v maloprodaji, jih Španija večino proda v trgovinah z ekoživilami.

V maju 2008 objavljeno poročilo „Specialised Organic Retail Report Europe“ (Evropsko poročilo o prodaji ekoloških izdelkov v specializiranih prodajalnah) v vseh 27 raziskovanih državah ugotavlja očitno rast prodaje eko živil. Pozitivni premiki na mladih eko trgih v Srednji in Vzhodni Evropi so v glavnem posledica angažiranja tistih podjetnikov, ki v urbanih središčih odpirajo nove specializirane prodajalne s tovrstnimi izdelki. Njihovo delovanje pozitivno vpliva na razvoj te dejavnosti. Med pomembnejšimi spodbujevalci so seveda tudi mednarodna trgovska podjetja, kot je denimo Carrefour s svojimi prehrabnenimi trgovinami. Ta pogosto, kot navaja omenjeno poročilo, uvajajo svoje trgovske znamke bio izdelkov in jih prodajajo v vsej svoji mednarodni mreži trgovin (Organic ..., 2009).

Slika 27: Načini prodaje ekoživil v Evropski uniji leta 2007 (Organic ..., 2009)

Slika 28: Države v EU z največjo porabo ekoloških živil na prebivalca 2007 (Organic ..., 2009)

4.9 EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SLOVENIJI

4.9.1 Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji

Kmetijska zemljišča v uporabi z ekološko pridelavo so v letu 2007 predstavljala 4,7 %, v letu 2008 pa 5,6 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. Glede posameznih kategorij kmetijskih zemljišč v uporabi so med temi zemljišči daleč največji del zavzemali trajni travniki in pašniki, in sicer v letu 2007 7 %, v letu 2008 pa 8 %. Sledili so sadovnjaki, ti so v letu 2007 zavzemali 6 %, v letu 2008 pa 6,5 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. Delež ekološke pridelave zelenjadnic v celotni pridelavi zelenjadnic se je v letu 2008 zmanjšal na 2,5 % (leto prej je znašal 3,2 %).

Glede sestave kmetijskih zemljišč z ekološko pridelavo so v obeh letih daleč največji del njihovih zemljišč zavzemali trajni travniki in pašniki (89,1 % v letu 2007 in 90 % v letu 2008). Njive in vrtovi so v letu 2007 zavzemali 7,4 %, v letu 2008 pa 8,2 % zemljišč. Sadovnjaki so v letu 2008 obsegali 2,3 %, vinogradi okoli 0,2 %, oljčniki pa manj kot 0,01 % vsa zemljišča zemljišč z ekološko pridelavo (oljčniki so se od leta 2006 do leta 2007 zmanjšali za več kot polovico). Očitno je, da je bil pridelek iz ekološke pridelave namenjen v glavnem za krmo živali v ekološki reji, vendar te živali ne pridejo na tržišče kot ekološko pridelano meso, saj v Sloveniji še ni ustreznih klavnice.

V letu 2008 je bilo v ekološko kontrolo vključenih 2.046 kmetijskih gospodarstev (kar predstavlja 2,7 % vseh kmetij v Sloveniji). Od teh je 1.751 kmetij že zaključilo preusmeritveno obdobje (pridobilo eko certifikat), ki traja najmanj 24 mesecev od prve prijave v kontrolo.

Preglednica 2: Število ekoloških kmetij in ekoloških zemljišč v kontroli ekološkega kmetovanja (Statistični ..., 2009)

Leto	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ekokmetije v kontroli (število)	41	300	600	1000	1160	1415	1582	1718	1876	2000	2.046
Ekološko obdelana zemljišča v kontroli (ha)		2400	5446	10826	13828	20018	23019	23169	26831	29322	29.836
Število certifikatov			115	322	412	632	910	1220	1393	1610	1.751
Biodinamične kmetije			116							25	21

Preglednica 3: Struktura in obseg obdelovalnih zemljišč (ha), vključenih v kontrolo (Statistični ..., 2009)

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Travinje	4.900	10.000	12.800	18.500	20.908	21.669,8	24.458	26.035	26.983
Njive	320	680	850	1.300	1.640	924,4	1.587	1.982	2.19
Vinogradi	22	52	55	50	49,1	67,22	125,02	184	190,7
Oljčniki					4,5	6,7	27,4	21	16,2
Sadovnjaki (intenzivni in travniški)	20	55	65	100	335	359,6	563,2	668,6	711,5
Vrtnine (na prostem in v zavarovanih prostorih)	18	41	58	68	81,8	141,6	96,5	107,8	90,7
Skupaj	5.446	10.83	13.828	20.02	23.018	23.169,1	26.830	29.322	29.836

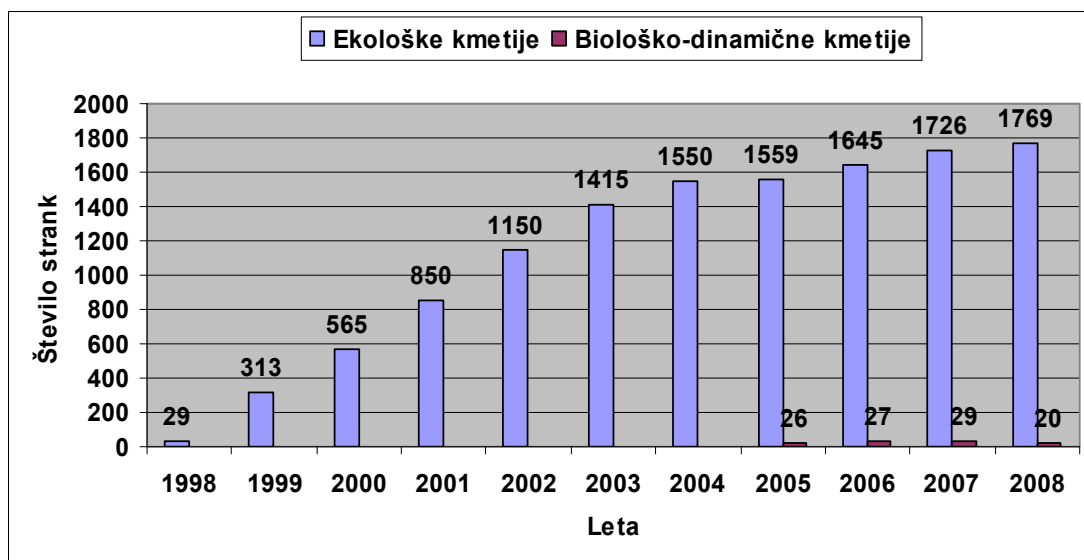
4.9.2 Trg

Slovenija z dvema milijonoma prebivalcev ima trenutno na razpolago približno pet odstotkov ekoloških obdelovalnih zemljišč, vrednost trga ekoloških izdelkov pa je ocenjena na nekaj manj kot štiri milijone evrov. Država ima svoj bio logo »ekološki«, izdelki iz ekološke pridelave pa so dobro zastopani na prodajnih policah. Trije vodilni konvencionalni trgovci Mercator, Tuš in Spar ponujajo več sto izdelkov bio kakovosti. Tej usmeritvi se s širitvijo ponudbe vse bolj prilagajajo tudi diskontne prodajalne. Bio-supermarket Kalček v Ljubljani, prestolnici Slovenije, sodi s ponudbo približno dva tisoč ekoloških izdelkov na 250 kvadratnih metrih površine med najboljše založene specializirane prodajalne (Kocjan Ačko in sod., 2005).

4.9.3 Rezultati kontrole in certifikacije ekološkega kmetijstva leta 2008

Inštitut KON-CERT izvaja kontrole in certifikacijo od leta 1998. Kmetije, ki so vključene v nadzor ekološke pridelave pri Inštitutu, so iz vse Slovenije. Največ jih je z območja Pohorja, Savinjske doline in Logarske doline, območja severne Primorske s Triglavskim narodnim parkom, območja Kozjanskega in Snežniškega parka ter del Kočevskega. Manjše število kmetij zasledimo na območju Dravskega polja, Haloz, Slovenskih goric, Prlekije, Prekmurja in na nekaterih območjih južne Slovenije.

V letu 2008 je bilo v kontrolo in certifikacijo vključeno 1769 strank. Trend povečanja strank se je v zadnjih petih letih umiril. Zato se v letu 2009 ne pričakuje večje rasti zaradi novih strank, kar je slabo za potrošnike ekoloških živil.

Slika 29: Število kmetij v kontroli v obdobju 1998-2008 (Ozimič, 2008)

Preglednica 4: Število izdanih certifikatov v letu 2008 (Ozimič, 2008)

Statusi	Število kmetij
Konvencionalni-negativni	4
Prvo leto preusmeritve	74
Drugo leto preusmeritve	94
Tretje leto preusmeritve	9
Več let preusmeritve	4
Nedoločen	1
Ekološki status	1565
Delne kmetije E status	26
Delne kmetije P status	18

4.9.4 Neskladnosti oziroma kršitve na ekoloških kmetijskih gospodarstvih

V letu 2008 je bilo skupno število kršitev 1001. Če se ugotovi, da je pridelovalec ali predelovalec kršil zahteve Uredbe in certifikacijskega organa, mu Inštitut prepove svoje proizvode tržiti pod ekološko blagovno znamko.

Če se neskladnosti pripetijo le v eni proizvodnji seriji, se za to proizvodnjo serijo ne podeli certifikat.

Preglednica 5: Neskladnosti in kršitve (Ozimič, 2008)

Neskladnosti oz. kršitve	Število kmetij	Odstotek %
Brez napake	791	44,6
Pomanjkljivo vodeni zapisi	321	18,1
Dokup živali iz neekološke reje brez dovoljenja CO	163	9,2
Neustrezna reja	129	7,3
Neustrezno/nepopolno deklariranje pridelkov/izdelkov	123	6,9
Manjka dokumentacij	91	5,1
Nakup konvencionalnih semen ali sadik brez dovoljenja CO	88	4,9
Živali so neustrezno označene	86	4,8

CO- kontrolna organizacija

5 SKLEPI

1. Na svetu je bilo leta 2007 32,2 milijona hektarjev zemljišč, s katerimi se upravlja ekološko.
2. Na 32,2 milijonih hektarjih ekoloških kmetijskih zemljišč je delalo 1,219.535 pridelovalcev.
3. Manjše države imajo večji delež ekoloških zemljišč, kar jim omogoča večjo konkurenčnost.
4. V letu 2007 je vrednost ekološkega trga narasla na 46,6 milijard dolarjev.
5. Največji delež ekoloških zemljišč se nahaja v Oceaniji, in sicer zavzema 12,1 milijona hektarjev, sledi ji Evropa s 7,8 milijoni hektarjev.
6. Največji delež trga zavzemata Evropa in Severna Amerika, in sicer kar 97 odstotkov vsega trga.
7. V EU je največja pridelovalka in proizvajalka ekoloških živil Italija.
8. Največji trg v EU za ekološke produkte ima Nemčija, vrednost njenega trga znaša 5,3 milijarde evrov.
9. V Sloveniji je leta 2008 dobrih dva tisoč ekoloških kmetijskih gospodarstev obdelovalo 29.836,4 hektarjev ekoloških kmetijskih zemljišč.
10. Vrednost slovenskega trga je ocenjena na nekaj manj kot 4 milijone evrov.

6 POVZETEK

Za diplomsko delo z naslovom Ekološko kmetovanje v svetu in v Sloveniji smo se odločili zaradi vse večjega promoviranja ekološkega kmetovanja.

Ekološko kmetijstvo se je začelo razvijati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Prva, ki je izdala temeljne standarde za ekološko kmetijstvo je bila Mednarodna zveza gibanj za ekološko kmetijstvo (IFOAM). Ti so bili zelo pomembni za nadaljnji razvoj, saj so vsebovali osnovna pravila za certificiranje in kontrolo ekoloških kmetij. V Evropi je razvoj potekal najhitreje. V devetdesetih letih je EU sprejela prvi zakonodajni standard za ekološko kmetijstvo EU-Eco-Regulation. Pozneje sta ji sledili tudi Japonska (2001) in ZDA s svojima programoma. Leta 2007 je bila v EU sprejeta nova Uredba Sveta (ES) št. 834/2007, ki načrtuje razvoj ekološkega kmetijstva v letih 2007 – 2013.

Temeljni standardi (IFOAM) so omogočali hitro in nadzorovano rast ekološkega kmetijstva. Od leta 1985 se je s takratnih 0,1 milijona hektarja ekoloških zemljišč zemljišča povečala na 32,2 milijonov hektarjev v letu 2007. Največ zemljišč je v Oceaniji, sledita ji Evropa in Latinska Amerika.

Vrednost globalnega trga je bila v letu 2007 ocenjena na 46,6 milijarde dolarjev. Glavni nakupni trg za eko izdelke sta Severna Amerika in Evropa, ki zavzemata kar 97 % delež, medtem ko je za druge celine zaradi nerazvitih domačih trgov pomemben predvsem izvoz. Rast vrednosti trga se bo kljub recesiji nadaljevala.

V Evropski uniji je pomembna prelomnica za ekološko kmetijstvo sprejetje Uredbe 2092/91, ki jo je leta 2007 nadomestila Uredba 834/2007. V Evropski uniji obdelujejo 7,2 milijona hektarjev ekoloških zemljišč. Največ jih je v Italiji, in sicer 1,1 milijona hektarjev. Italija je tudi največja pridelovalka in predelovalka ekoizdelkov. Najmočnejši trg ima Nemčija, z letnim dobičkom 5,3 milijarde evrov.

V Sloveniji se je ekološko kmetijstvo začelo razvijati v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Ekološka zemljišča so hitro naraščale, tako da so v letu 2007 obsegala 29 tisoč hektarjev. Ta zemljišča obdeluje 2000 ekoloških pridelovalcev. Vrednost trga je bila v letu 2008 ocenjena na nekaj manj kot štiri milijone evrov. Ko se je Slovenija pridružila Evropski uniji, je začela tudi zanjo veljati skupna evropska kmetijska politika. Na osnovi Akcijskega načrta za ekološko kmetijstvo v Evropski uniji je Slovenija pripravila svoj nacionalen akcijski načrt za ekološko kmetijstvo. Ta predvideva razvoj ekološkega kmetijstva do leta 2015.

Ekološko kmetijstvu je v zadnjem desetletju doživelo velik vzpon v svetu in pri nas. Glavni razlogi za to so večja želja ljudi po zdravem življenju, prenatrpanost trga s konvencionalno hrano, ter vladne subvencije. Na osnovi analize podatkov in sprejetega Akcijskega načrta sklepam, da se bo ekološko kmetijstvo v nadaljnje širilo še hitreje.

7 VIRI

- Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji. 2009. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/starasekt_or_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/7_analiza_stanja_ekoloskega_kmetijstva_v_sloveniji/ (26. 6. 2009)
- Akcijski načrt. Razvoj ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. 2006. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 71 str
- Bavec M., Repič P., Slabe A., Poštrak N., Miklavc J. 2001. Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, ČZD Kmečki glas d.o.o.: 448 str.
- Bavec M., Robačar M., Repič P., Starčevič S. D. 2009. Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo. Maribor, Inštitut za ekološko kmetijstvo: 148 str.
- Statistični urad republike Slovenije. 2008
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=2513.(28. 10. 2009)
- Global organic farming statistic and news.
<http://www.organic-world.net/world.html> (28. 6. 2009)
- Kocjan Ačko D., Medved A., Komat A., Aleksič V. 2005. Osnove ekološkega kmetovanja. V: Promocija ekološkega kmetijstva in okoljskih standardov v kmetijstvu-vzpodbujanje slovenskih lokalnih oblasti k podpori in razvoju ekološkega kmetijstva in z njim povezanih dejavnosti. Ljubljana, Zveza združenja ekoloških kmetov Slovenije: 3-7
- Yussefi M., Willer H. 2003. The World of organic agriculture. IFOAM.
<http://www.scribd.com/doc/2364933/The-World-of-Organic-Agriculture-2003-IFOAM>. (10. 7. 2009)
- Ozimič D. 2008. Kontrola in certifikacij na Inštitutu KON-CERT Maribor. Biodar 4, 2: 19
- Organic-world.net. 2009. Global organic farming statistic and news.
<http://www.organic-world.net/europe.html> (12. 8. 2009)
- Podatki in statistika. 2007. Ekološko kmetijstvo.
http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/data-statistics_sl.(10. 8. 2009)
- Pravila postopka certificiranja . 2007. Maribor, Inštitut KON-CERT (Zloženska)
- Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil. 2006. Ur. l. RS, št. 128/06
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006128&stevilka=5415>
- Rathke K., Weitbrecht, B., Kopp H. 2002. Ökologischer Landbau und Bioprodukte. München, Verlag C. H. Beck: 464 str.

- Repič P. 2006a. Pomembne spremembe povezane z novo Evropsko zakonodajo za ekološko kmetijstvo. Biodar 4, 3: 16
- Repič P. 2006b. ICK inštitut za kontrolo in certifikacijo UM. Maribor, Inštitut za kontrolo in certifikacijo UM (zloženka)
- Slabe A. 2000a. Ekološko kmetijstvo za dobro ljudi in okolja. Ljubljana, Združenje ekoloških kmetov Slovenije (zloženka)
- Slabe A. 2000b. Organic farming in Slovenia. Institute for sustainable Development. <http://www.organic-europa.net/contryreports/slovenia/default> (10. 8. 2009)
- Stanhill G. 1990. The comparative productivity of organic agriculture. Agriculture, Ecosystems, and Environment. 30(1-2):1-26
- Stolze M., Lampkin N. 2006. European organic farming policies. Denmark. Darcof: 18-19
- The principles of organic agriculture. 2009. IFOAM
http://www.ifoam.org/about_ifoam/principles/index.html (30. 6. 2009)
- Vision for an organic food and farming research agenda to 2025. 2008. Bruselj, IFOAM-EU AND Fibl: 43 str.
- Zakonodaja. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. 2009.
http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/starasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/. (20. 6. 2009)

ZAHVALA

Za vse nasvete in spodbudo pri pisanju diplomskega dele bi se v prvi vrsti rad zahvalil mentorici dr. Darji Kocjan Ačko.

Hvala tudi Maruški Potočnik, ki mi je pomagala pri prevodih.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pri delu kakor koli pomagali.

